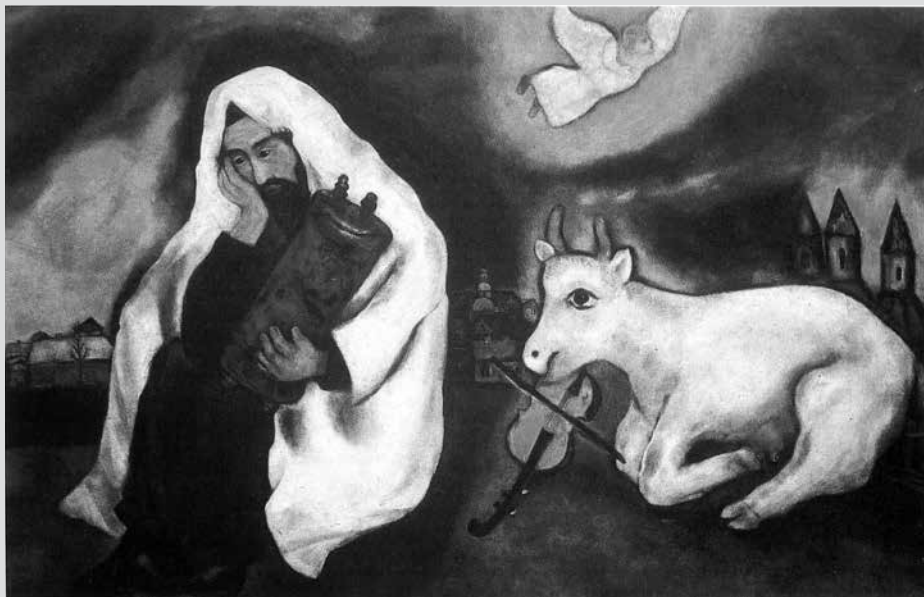

Salomon ibn Gabirol

כתר מלכות

KRONA KRALJESTVA

KNJIŽNA ZBIRKA
POEZIJE

Salomon ibn Gabirol
KRONA KRALJESTVA

Slika na naslovnici:

Marc Chagall, *Samota*, 1933, olje platno, Tel Aviv

Tiskana izdaja knjige je izšla leta 2010

ISBN 978–961–6519–52–6

שלמה אבן גבירול

Salomon ibn Gabirol

כתר מלכות

KRONA KRALJESTVA

Prevod in spremna beseda

Gorazd Kocijančič

Ljubljana

2020

Elektronska knjižna zbirka

e-57

Urednika zbirke *Gorazd Kocijančič* in *Vid Snoj*

Salomon ibn Gabirol

Krona kraljestva

Prevod in spremna beseda *Gorazd Kocijančič*

Oblikovanje elektronske izdaje *Lucijan Bratuš*

Izdajatelj

Za KUD Logos *Mateja Komel Snoj*

Ljubljana 2020

Elektronska izdaja e-57

Elektronski vir (epub, pdf)

Način dostopa (URL):

<http://www.kud-logos.si/e-knjige/>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=31548419
ISBN 978-961-7096-60-6 (epub)
ISBN 978-961-7096-61-3 (pdf)

KAZALO

Krona kraljestva
9

Spremna beseda
117

Salomon ibn Gabirol
KRONA KRALJESTVA

Raten möcht ich dir, Geliebte,
Nachzuholen das Versäumte
Und Hebräisch zu erlernen –
Laß Theater und Konzerte,

Widme einige Jahre solchem
Studium, du kannst alsdann
Im Originale lesen
Iben Esra und Gabirol

Den Gabirol, diesen treuen
Gottgeweihten Minnesänger,
Diese fromme Nachtigall,
Deren Rose Gott gewesen –

Diese Nachtigall, die zärtlich
Ihre Liebeslieder sang
In der Dunkelheit der gotisch
Mittelalterlichen Nacht-

Unerschrocken, unbekümmert
Ob den Fratzen und Gespenstern,
Ob dem Wust von Tod und Wahnsinn,
Die gespukt in jener Nacht –

Sie, die Nachtigall, sie dachte
Nur an ihren göttlich Liebsten,
Dem sie ihre Liebe schluchzte,
Den ihr Lobgesang verherrlicht.

Heinrich Heine

כתר מלכות

בתפילתי יסכון גבר/כי בה ילמד ישר וזכות.
ספרתי בה פלאי אל חי/בקצרה אך לא באריכות.
שמתי על ראש מהללי/וקראתי כתר מלכות.

KRONA KRALJESTVA

Moja molitev človeku bo v korist, saj ga učila bo poštenja in pravice.

Čudesu v njej izrekam živega Boga, a le na kratko, brez razmaha.

To molitev sem postavil na čelo svojih hvalnic in ji dal ime: krona kraljestva.

נִפְלְאִים מַעֲשֵׂיָהּ וְנִפְשֵׁי יוֹדַעַת מְאֹד:

לָהּ יִי הַגְדֻלָּה וְהַגְבוּרָה וְהַתְפָּאֶרֶת וְהַנְצַח וְהַחַיִּים,
לָהּ יִי הַמְּמֻלָּכָה וְהַמְתַּנְשָׂא לְכָל לְרֹאשׁ, וְהַעֲשֵׂר וְהַכְבוֹד.

10

לָהּ בְּרוּאֵי מַעֲלָה וּמִטָּה יַעֲרִידוּ,

כִּי הִמָּה יֹאבְדוּ –

וְאַתָּה תַעֲמֹד.

לָהּ הַגְבוּרָה אֲשֶׁר בְּסוּדָהּ נִלְאוּ רְעִיוֹנֵינוּ לַעֲמֹד,

כִּי עֲצֻמַּת מַמְנוּ מְאֹד.

לָהּ חֲבִיזוֹן הָעֵץ, הַסּוּד וְהַיִּסוּד.

לָהּ הַשֵּׁם הַנְּעֻלָּם מִמֶּתִי חֲכָמָה,

וְהַכֹּחַ הַסּוֹבֵל הָעוֹלָם עַל בְּלִימָה,

וְהַיִּכְלָת לְהוֹצִיא לְאוֹר כְּלִיתֵּעֻלּוּמָהּ.

לָהּ הַחֶסֶד אֲשֶׁר גָּבַר עַל בְּרוּאֵיהּ,

וְהַטּוֹב הַצָּפוֹן לִירֵאִיָּהּ.

לָהּ הַסּוּדוּת אֲשֶׁר לֹא יִכִּילֻם שָׁכַל וְרַעֲיוֹן,

וְהַחַיִּים אֲשֶׁר לֹא יִשְׁלַט עֲלֵיהֶם כְּלִיזוֹן,

Prečudovita so Tvoja dela, to moja duša dobro ve.

Tvoja, o GOSPOD, veličina je in moč, lepota, sila, veličastvo.

Tvoje, o GOSPOD, kraljestvo je in dvignjenost nad vse stvari, slava in bogastvo.

11

Stvaritve, ki zgoraj so in spodaj, pričujejo o Tebi,

kajti propadle bodo,

Ti pa boš obstal.

Tvoja moč je, ki pred nje skrivnostjo naša trudna misel ne vzdrži,

kajti presilen si za nas.

Tvoj je misterij sile, osnova in skrivnost.

Tvoje skrivno je ime,¹ modrecu celo neznano.

In tvoja sila je, ki svet drži nad ničem.

Tvoja zmožnost je v luč privesti vse, kar se skriva.

Tvoja je milost, močnejša kakor vse stvari,

in dobrota, ki hraniš jo za vse, ki se Te bojijo.

Tvoje so skrivnosti, ki um prekašajo in misel,

in Tvoje je življenje, ki mu ne grozi propad.

1 1 Krn 29,11–12.

וְהַפֶּסֶא הַנַּעֲלָה עַל כָּל־עֲלִיזוֹ,

וְהַנֶּזֶה הַנִּסְתָּר בְּרוֹם חֲכִיזוֹ.

לֵךְ הַמְצִיאוֹת אֲשֶׁר מִצֵּל מְאוּרוֹ נִהְיָה כָּל הָוָה,

אֲשֶׁר אָמַרְנוּ בְּצִלוֹ נַחֲיָה.

לֵךְ שְׁנֵי הָעוֹלָמִים אֲשֶׁר נִתְּתָ בֵּינֵיהֶם גְּבוּל.

הָרֹאשׁוֹן לְמַעֲשִׂים וְהַשֵּׁנִי לְגִמּוּל.

לֵךְ הַגִּמּוּל אֲשֶׁר גָּנֹזָ לְצַדִּיקִים וְתַעֲלִימָהוּ,

וְתִרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא – וְתִצְפָּנָהוּ.

ב

אֵתָה אֶחָד,

רֹאשׁ כָּל מְנִיזוֹ,

וְיִסּוּד כָּל בְּנִיזוֹ.

אֵתָה אֶחָד,

וּבִסּוּד אֶחָדוּתָהּ חֲכָמִי לֵב יְתֻמָּהוּ,

כִּי לֹא יָדְעוּ מֶה הוּא.

In prestol, ki se dviga nad vsako visokostjo,
in bivališče, skrito na višavi skrivni.

Tvoj obstoj je, ki je ustvaril vsa živa bitja iz sence svoje lúči in je o njem
rečeno: »V Njegovi senci bomo živeli.«²

13

V Tebi sta dva svetova, ki jima mejo si določil:
en svet je za dejanja, drugi pa za povračilo.

V Tebi je plačilo, ki hraniš kot zaklad ga za pravične in skrivaš;
videl si, da je dober – in ga váruješ v skrivnosti.

II

Ti eden si,
počelo štetja vsakega
in temelj vsake stavbe.

Ti eden si
in od skrivnosti tvoje enosti osuplo učenjakov je srce:
ne vedo, kaj je.

² Žal 4,20.

אַתָּה אֶחָד,

וְאַחֲרֵיכֶם לֹא יִגְרַע וְלֹא יוֹסִיף,

לֹא יִחְסַר וְלֹא יַעֲדִיף.

אַתָּה אֶחָד,

וְלֹא כְּאַחַד הַקִּנּוּי וְהַמְנוּי,

כִּי לֹא יִשְׁיגֶךָ רַבּוּי וְשֹׁנוּי,

לֹא תֵאָר וְלֹא כִּנּוּי.

אַתָּה אֶחָד,

וְלִשּׁוֹם לָךְ חֶק וּגְבוּל גְּלֻזָּה הַגִּיּוּנִי,

עַל כֵּן אֲמַרְתִּי אֲשַׁמְּרָה דְרָכֵי מַחֲטָא בְלִשּׁוֹנִי.

אַתָּה אֶחָד,

גְּבִהַת וְנִעְלִית מִשְׁפּוּל וּמִנְפּוּל,

וְאֵילוּ הָאֶחָד שְׁיָפוּל.

ג

אַתָּה נִמְצָא,

וְלֹא יִשְׁיגֶךָ שִׁמְעַע אֵזֶן וְלֹא רְאוּת עֵינַי,

וְלֹא יִשְׁלַט בְּךָ אֵיךְ וְלִמָּה וְאֵינִי.

Ti eden si

in Tvoja enost se ne cepi in ne raste,
v njej ni pomanjkanja ne preobilja.

Ti eden si,

15

vendar ne tako, kot stvar je ena, ki pridobi se ali šteje.
Dojeti v Tebi ni mogoče pomnožitve niti ne premene.
Izrečen ne boš in ne opisovan z obliko.

Ti eden si.

Misel moja izgubi pogum, ko hoče v Tebi najti mejo in opredelitev.
Tako sem rekel: pazil na svoje bom poti, da ne bi grešil z jezikom.³

Ti eden si.

Dvignjen si visoko nad nizkotnost in propad.
Bi mar padel, kdor je eden, sam?

III

Ti obstajaš.

A Te uho ne more slišati in oko ne more Te doseči.
Nad Teboj ne gospodujejo »kako«, »zakaj« in »kje«.

אַתָּה נִמְצָא,

אֲבָל לְעֶצְמָךְ,

וְאַיִן לְאַחַר עֲמֹךְ.

אַתָּה נִמְצָא,

וּבִטָרֶם הָיִיתָ כָּל־זֶמֶן הָיִיתָ,

וּבְכָל־מָקוֹם חָנִיתָ.

אַתָּה נִמְצָא,

וְסוּדָךְ נִעְלָם וּמִי יִשְׁיַגְנוּ? –

עֵמֶק עֵמֶק מִי יִמְצְאוּ?

ד

אַתָּה חַי,

וְלֹא מְזֶמֶן קְבוּעַ,

וְלֹא מַעַת יָדוּעַ.

אַתָּה חַי,

וְלֹא בְנִפְשׁ וּנְשָׁמָה –

כִּי אַתָּה נְשָׁמָה לְנִשְׁמָה.

Ti obstajaš,
a le zase
in ne za drugega s seboj.

Ti obstajaš.

17 Preden je bil ves čas, si bil Ti.
In brez prostora si obstajal.

Ti obstajaš.

Nedojetna tvoja je skrivnost. Le kdo bi jo umel?
Globoka je, globoka, kdo bi jo dojel?⁴

IV

Ti živiš,
a ne od časa, ki bi bil določen,
in ne od veka, ki bil bi znan.

Ti živiš,
a ne zaradi duše niti iz duha,
saj Ti si duh duha.

4 Prd 7,24.

אַתָּה חַי,

וְלֹא כַחַי אָדָם לְהַבִּיל דָּמָה,

וְסוּפוּ עַשׂ וְרָמָה.

אַתָּה חַי,

וְהַמְגִיעַ לְסוּדָה יִמְצֵא תַעֲנוּג עוֹלָם,

וְאָכַל וְחַי לְעוֹלָם.

18

ה

אַתָּה גָדוֹל,

וּמִוִּל גְּדֻלָּתְךָ כָּל־גְּדֻלָּה נִכְנָעַת

וְכָל יִתְרוֹן - מִגָּרְעַת.

אַתָּה גָדוֹל מִכָּל־מַחֲשָׁבָה,

וְגֵאָה מִכָּל־מְרֻכָּבָה.

אַתָּה גָדוֹל עַל כָּל גְּדֻלָּה,

וּמְרוֹמָם עַל כָּל־תְּהִלָּה.

Ti živiš,

a ne z ljudi življenjem, ki primerjamo lahko ga ničevosti
in konča pri črvih se in moljih.

Ti živiš,

19

in kdor preniknil bo v Tvoj misterij, bo našel večno radost:
jedel bo in na veke živel.

v

Ti velik si

in ponižana ob Tvoji velikosti je vsaka velikost,
in je vsaka prednost pomanjkljivost.

Ti velik si, nad vsako mislijo,

veličastnejši kot vsa Merkava.

Ti velik si, nad vsako velikostjo,

in poveličan nad vsako hvalo.⁵

5 Neh 9,5.

אַתָּה גִּבּוֹר,

וְאִין בְּכָל־יִצְרֹוֹתֶיהָ וּבְרִיּוֹתֶיהָ,

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהָ וּכְגִבּוֹרוֹתֶיהָ.

אַתָּה גִּבּוֹר,

וְלֹךְ הַגְּבוּרָה הַגְּמוּרָה,

אֲשֶׁר אֵין לָהּ שְׁנוּי וּתְמוּרָה.

אַתָּה גִּבּוֹר,

וּמֵרֵב גְּאוּתָּהּ תִּמְחַל בְּעַת וְעַפָּה,

וּתְאַרִיף לְחַטָּאִים אָפָה.

אַתָּה גִּבּוֹר,

וְרַחֲמֶיהָ עַל כָּל־בְּרוּאֶיהָ כָּלֵם,

הַמָּה הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר מַעֲלָם.

אַתָּה אור עֲלִיּוֹן,

וְעֵינֵי כָל־נֶפֶשׁ זָכָה יִרְאוּךָ,

וְעֵנֵי עֲוֹנִים מַעֲיִנֶיהָ יַעֲלִימוּךָ.

VI

Ti močen si

in izmed vseh stvari, ki si jih izdelal in ustvaril,
ne more prav nobena delovati kakor Tvoja dela in mogočnost.

21

Ti močen si,

a v Tebi dovršena moč
nikdar ne niha in je brez spremembe.

Ti močen si

in z visokostjo svoje sile odpustiš v času jeze
in bes nad grešniki potrpežljivo zadržuješ.

Ti močen si,

Tvoje se usmiljenje razstira nad vse stvari:
To je tisti silni od davnine.⁶

VII

Ti si najvišja luč

in oči Te bodo videle vsake čiste duše,
oblaki krivde pa Te skrijejo pred zrenjem.

⁶ 1 Mz 6,4.

אַתָּה אור נְעֻלָּם בְּעוֹלָם הָזֶה,

וְנִגְלָה בְּעוֹלָם הַנִּרְאָה,

בְּהַר יְיָ יִרְאֶה.

אַתָּה אור עוֹלָם,

וְעֵין הַשֶּׁכֶּל לֹא תִכְסֹּף וְתִשְׁתַּאֲז,

אֲפֹס קִצְהוּ תִרְאֶה וְכֵלּוֹ לֹא תִרְאֶה.

22

ח

אַתָּה הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים

וְאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים,

שְׁלִיט בְּעֲלִיּוֹנִים וּבַתְּחִתּוֹנִים.

אַתָּה אֱלֹהֵי,

וְכָל־הַבְּרֹאִים עֲדִידָה,

וּבִכְבוֹד זֶה הַשֵּׁם נִתְחַיֵּב כָּל־נִבְרָא לְעִבְדָּךְ.

אַתָּה אֱלֹהֵי,

וְכָל הַיְּצוּרִים עֲבָדֶיךָ וְעוֹבְדֶיךָ,

וְלֹא יִחְסַר כְּבוֹדָךְ,

בְּגִלְל עוֹבְדֵי בִלְעֲדֶיךָ –

כִּי כְּנֻת כָּלָם לְהַגִּיעַ עֲדִידָה.

Ti luč si, v tem svetu skrita
in razkrita v tistem, ki bo vzvišen.
Na GOSPODOVI jo gori bodo zrl⁷.

23 Ti luč si večna;
oko Te uma zasleduje in se čudi: zaznaven je
le rob, a celota se ne vidi.

VIII

Ti Bog bogov si
in Gospod gospodov,
vladar vseh bitij na višavah in v nižavah.

Ti Bog si
in vse stvari so Tvoje pričevanje,
in v Imena tega slavo Ti morajo služiti.

Ti Bog si
in vse stvari služabniki so Tvoji in častilci.
Nič se ne zmanjša Tvoja slava
zaradi teh, ki častijo druge, kot si Ti;
tudi ti želijo le, da k Tebi bi prišli,

7 1 Mz 22,14.

אֲכַל הֵם כְּעֹרִים – מַגֵּמַת פְּנֵיהֶם דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ,

וְתַעֲזוּ מִן הַדֶּרֶךְ:

זֶה טָבַע בְּכֶאֱר שַׁחַת,

וְזֶה נָפַל אֶל פַּחַת;

וְכֻלָּם חֲשָׁבוּ כִּי לְחַפְצָם נִגְעוּ –

וְהֵם לְרִיק יִגְעוּ.

אִךְ עֲבָרִיד הֵם כְּפִקְחִים,

הַחֹלְכִים דֶּרֶךְ נִכּוּחִים;

לֹא סָרוּ יָמִין וּשְׂמָאל מִן הַדֶּרֶךְ,

עַד בּוֹאֵם לְחַצֵּר בֵּית הַמֶּלֶךְ.

אַתָּה אֱלֹהִי,

סוֹמֵךְ הַיְצוּרִים בְּאֱלֹהִיּוֹתָךְ,

וְסוֹעֵד הַבְּרוּאִים בְּאַחֲרוֹתָךְ.

אַתָּה אֱלֹהִי,

וְאִין הַפֶּרֶשׁ בֵּין אֱלֹהִיּוֹתָךְ וְאַחֲרוֹתָךְ

וְקַדְמוֹתָךְ וּמִצִּיאוֹתָךְ.

כִּי הַכֹּל סוּר אֶחָד.

וְאִם יִשְׁתַּנֶּה שֵׁם כָּל־אֶחָד –

הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶל מְקוֹם אֶחָד.

a so kakor slepci, ki po kraljevi poti so želeli si hoditi,
a so s poti zašli.

Eden utopi v globokem se vodnjaku,
drugi pade v brezno;

vsi si domišljajo, da so izpolnili svojo željo.

In vendar so trudili se v prazno.

Tvoji pa služabniki so jasnovidni;

hodijo po ravni poti,

ne zavijejo vstran s ceste, niti desno niti levo,

doklér ne pridejo v preddverje bivališča kralja.

Ti Bog si.

Bitja vzdržuješ s svojim boštvom,

ustvarjenine s svojo enostjo čvrstiš.

Ti Bog si

in nobene ni razlike med Tvojim boštvom, enostjo,

vnapijénstjo, obstojem.

Vse zgolj ena je skrivnost,

in čeprav spreminja se ime pri vsaki,

se vse na istem kraju shaja.⁸

8 Prd 3,20.

אַתָּה חָכָם,

וְהַחֲכָמָה מִקּוֹר חַיִּים מִמֶּדָּה נֹבֶעֶת

וְהַחֲכָמָה נִבְעֵר כָּל אָדָם מִדַּעַת.

אַתָּה חָכָם,

וְקִדְמוֹן לְכָל-קִדְמוֹן,

וְהַחֲכָמָה הִיְתָה אֲצִלָּה אֱמוּנָה.

אַתָּה חָכָם,

וְלֹא לְמִדַּת מַבְלָעָדִיד,

וְלֹא קִנִּית חֲכָמָה מִזִּילָתָהּ.

אַתָּה חָכָם,

וּמַחֲכָמָתָהּ אֲצִלָּת חֶפֶץ מִזְמוֹן,

שִׁמְתוֹ כְּפֹעֵל וְאֱמוּנָה.

לְמִשְׁחָה מִשְׁחָה הַיֵּשׁ מִן הָאֵיזוֹ,

כְּהַמִּשְׁחָה הָאוֹר הַיּוֹצֵא מִן הָעֵינַיִם.

וְשׂוֹאֵב מִמֶּקוֹר הָאוֹר מִבְּלִי דְלִי,

וּפֹעֵל הַכָּל בְּלִי כָלִי,

וְחֻצָּב וְחֻקָּה,

Ti moder si

in vir življenja Tvoja je modrost, ki iz Tebe prekipewa.

Za dojetje Tvoje je modrosti vsakdo preneumen.

27

Ti moder si.

Vsaki prejšnjosti predhajaš

in si modrost pri sebi kakor dete vzgajal.

Ti moder si,

a nisi se učil pri drugem

in modrosti nisi od nikogar drugega pridóbil.

Ti moder si

in iz modrosti Tvoje vzniknila je volja v trenutku,

kot mojster ali kot umetnik,

da bit bi potegnila iz ničesar,

kot je potegnjen žarek lúči, ki prihaja iz očesa.

Pri izviru črpa luč brez slehernega vrča

in dela vse brez vsakega orodja,

seka in izkleše,

וְטַהַר וְזָקָה.

וְקָרָא אֶל הָאִיז - וְנִבְקַע,

וְאֶל הַיֵּשׁ - וְנִתְקַע,

וְאֶל הָעוֹלָם - וְנִרְקַע.

וְתָכַן שְׁחָקִים בְּיָרֵת,

וַיְדוּ אֵהָל תְּגִלְגָּלִים מִחֲבֶרֶת,

וּבְלִלְאוֹת הִיכָלֹת יָרִיעוֹת הַבְּרִיאוֹת קוֹשֶׁרֶת

וְכִחָה נֹגַעַת עַד שְׁפַת הַבְּרִיָּאָה הַשְּׁפֵלָה הַחִיצוֹנָה -

הַיָּרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בְּמִחְבֶּרֶת.

,

מ' יִמְלֹל גְּבוּרֹתֶיהָ,

בַּעֲשׂוֹתָהּ כְּדוֹר הָאָרֶץ נִחְלַק לְשָׁנִים -

הֶצִּיז יִבְשָׁה וְחֶצִּיז מַיִם?

וְהִקְפֹּת עַל הַמַּיִם גִּלְגַּל הָרוּחַ,

סוֹכְבַּ סוֹכְבַּ הוֹלֵךְ הָרוּחַ,

וְעַל סִבִּיבוֹתָיו יָנוּת,

וְהִקְפֹּת עַל הָרוּחַ גִּלְגַּל הָאֵשׁ.

וְהִיסוּדוֹת הָאֵלָה אֲרֻבְעָתָם - לָהֶם יְסוֹד אֶחָד,

וּמוֹצָאָם אֶחָד,

čisti in umije.

Nič je volja poklicála in se je razcepil,

Bit je poklicála in je nastala,

in naposled svet – in se je razmahnil.

Potem je s pedjo izmerila nebesje,

s svojo roko šotor sfer sešila,

v mogočnih pentljah med seboj preproge vseh stvari zvezála.

Vse do roba skrajnega najnižjih bitij seže njena moč –

vse do preproge zadnje, kjer se sklene tkanje.⁹

x

Kdo mogočna dela Tvoja bi lahko izrazil?

Ko si ustvaril oblo Zemlje, si razdelil jo na dvoje;

pol jo pokriva kopno, pol pa voda.

Dal si krožiti nad vodovjem sferi vetra.

Veter se obrača, obrača in odhaja,

v svojih obračanjih miruje.

Potem nad zrakom dal krožiti si sferi ognja.

Tem prvinam štirim ena je osnova,

le en izvir imajo,

9 2 Mz 36,17.

וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד.

וּמִמֶּנּוּ יוֹצְאִים וּמִתְחַדָּשִׁים –

וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים.

יֵא

30

מִי יַחֲוֶה גְדֻלָּתָהּ,

בְּהִקְיָפָהּ עַל גִּלְגַּל הָאֵשׁ

גִּלְגַּל הַרְקִיעַ וּבוֹ הַיָּרֵחַ,

וּמִיזֵי הַשֶּׁמֶשׁ שׁוֹאֵף וְזוֹרֵחַ?

וּבִתְשָׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וְחָצִי יָסוּב גִּלְגָּלוּ

וַיַּעֲלֶה דֶרֶךְ גְּבוּלוֹ.

וְסוּדְרֵי מַהֵם פְּשׁוּטִים וּמַהֵם עֲמָקִים,

וְגוֹפֵי פְחוֹת מְגוּף הָאָרֶץ

כְּחֶלֶק מִתְשָׁעָה וּשְׁלִשִׁים חֲלָקִים,

וְהוּא מְעוֹרֵר מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ

חֲדוּשֵׁי עוֹלָם וְקוֹרוֹתָיו,

וְטוֹבוֹתָיו וְרַעוּתָיו,

בְּרִצּוֹן הַבּוֹרָא אוֹתוֹ – לְהוֹדִיעַ לְבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרוֹתָיו.

postavljajo si eno glavo,
od koder vznikajo in kjer se obnovijo.
Tam se razdeli, da štiri glave bi postala.¹⁰

Kdo bi izrazil Tvojo velikost?

Ti nad sfero ognja daš krožiti sferi
nebesnega obloka, ki na njej je Mesec.
Ta hrepeni, ko sije v žaru sonca.
Devetindvajset traja dni, da svoj obhod dopolni,
potem pa vrne se do meje, od koder je prišel.
Preproste nekatere izmed njegovih so skrivnosti, druge pa globoke.
Njegovo je telo od zemeljskega
manjše devetintridesetkrat
in vsak mesec oživi
premene in sveta dogodke,
dobre in slabe reči
po volji Stvarnika, da sinovom bi človeškim razodel Njegovo moč.¹¹

¹⁰ 1 Mz 2,10.

¹¹ Ps 145,12.

מי יזכיר תהלתך,

בעשותך ה'רח ראש לחשבון מועדים וזמנים,

ותקופות ואותות לימים ושנים?

בלילה ממשלתו,

עד בוא עתו

ותחשוך יפעתו,

ויתפסה מעטה קדרותו,

כי ממאור השמש אורתו.

ובליל ארבעה עשר,

אם יעמדו על קו התלי שניהם,

ויפריד ביניהם –

אז ה'רח לא יהל אורו,

וידעוד נרו.

למען דעת כל־עמי הארץ,

כי ברואי מעלה, ואם הם יקרים,

עליהם שופט להשפיל ולהרים,

אז יחיה אחרי נפלו,

ויאיר אחרי אפלו.

ובהדבקו בסוף החדש עם החמה, אם יהי תלי ביניהם,

Kdo bi oznanil Tvojo hvalo,

ko si ustvaril mesec, osnovo izračuna praznikov in svetih dni,
dob in znamenj, ki nam dneve ločijo in leta?

Ponoči mesec gospoduje,

dókler ura ne napoči,

ko se mu zatemni sijaj

in se zagrne v temen plašč,

saj je njegova luč iz lúči sonca.

V štirinajsti noči,

ko na črti Zmaja dve luči stojita si nasproti

in on pride vmes,

ne razliva več svetlobe,

njegova plamenica je ugasnila;

da bi vedela vsa ljudstva zemlje:

čepprav nebeške so stvaritve veličastne,

nad njimi je Sodnik, ki ponižuje jih in dviga.

In vendar mesec oživi po padcu

in znova sveti še po svoji zatemnitvi,

na koncu meseca v združitvi s soncem, če se mednju dvigne Zmaj

וְעַל קוֹ אֶחָד יַעֲמְדוּ שְׁנֵיהֶם –
 אִזּוּ יַעֲמֹד הַיָּרֵחַ לִפְנֵי הַשֶּׁמֶשׁ בְּעֵב שְׁחֹרָה,
 וַיִּסְתִּיר מַעֲיֵן כְּלִירוֹאֵיהָ מְאוּרָה.
 לְמַעַן יֵדְעוּ כְּלִירוֹאֵיהֶם,
 כִּי אִין הַמַּלְכוּת לְצַבָּא הַשָּׁמַיִם וְחִלְיָהֶם,
 אֲבָל יֵשׁ אֲדוֹן עֲלֵיהֶם,
 מִחֲשִׁיד מְאוּרֵיהֶם,
 כִּי גְבוּהָ מַעַל גְּבוּהַ שְׁמֵר וּגְבוּהִים עֲלֵיהֶם,
 וְהַחֹשֶׁבִּים כִּי הַשֶּׁמֶשׁ אֱלֹהֵיהֶם,
 בְּעַתָּה הֵיא יְבוֹשׁ מִמַּחֲשַׁבּוֹתֵיהֶם,
 וַיִּפְחַגּוּ דְבָרֵיהֶם.
 וַיֵּדְעוּ כִּי יָד יְיָ עָשְׂתָה זֹאת וְאִין לְשֶׁמֶשׁ יִכְלֹת,
 וְהַמִּחֲשִׁיד אוֹרָה – לוֹ לְבָדוּ הַמְּמַשְׁלֹת.
 וְהוּא הַשּׁוֹלֵחַ אֵלֶיהָ עֹבֵד מַעֲבָדִיהָ,
 גָּמוּל חֲסָדִיהָ,
 לְהַסְתִּיר אוֹרָה –
 וּלְכָרוֹת מִפְּלָצָתָהּ וַיִּסְיֶרָהּ מִגְבִּירָה.

in obstaneta na isti črti,
pred obličje sonca se postavi kakor črn oblak
in očesu vseh, ki gledajo ga, skrije svojo luč,
da vsi bi vedeli, ki opazujejo ju:
kraljestvo ni v rokáh nebesne vojske niti njenih čet,
temveč je nad njimi Gospodar,
ki zatemnjuje njih luči.
Čuje, kar je višje od visokega - in nad tem še višja bitja.¹²
Vsi, ki si domišljajo, da je sonce njihov bog,
so ta hip osramočeni v svojih mislih
in ovržene so njih besede.
Tedaj doumejo, da roka je GOSPODA ustvarila vse to in da sonce nima te moči,
da gospostvo lastno je le Njemu, ki luč je zatemnil,
in pošilja hlapca izmed hlapcev,
da mu za dobra dela daje povračilo:
da bi skril njegovo luč,
da izničil bi gnusobo in ji odvzel oblast.¹³

¹² Prd 5,8.

¹³ 1 Kr 15,13.

מִי יִסְפֹּר צִדְקוֹתֶיהָ,

בְּהִקְיָפָהּ עַל רִקִּיעַ הַיָּרֵחַ גִּלְגַּל שְׁנֵי בָּאִין יוֹצֵאת וּפָרִץ,

וְבוֹ כּוֹכַב הַנִּקְרָא כּוֹכַב וּמִדָּתוֹ כְּחֶלֶק אֶחָד מֵאֵלֶּיךָ מִן הָאָרֶץ,

וּמִקִּיף הַגִּלְגַּל בְּעֶשְׂרֵה יָמִים בְּמַרְץ?

וְהוּא מְעוֹרֵר בְּעוֹלָם

רִיבּוֹת וּמִדָּנִים,

וְאֵיבוֹת וּרְגָנִים,

וְנוֹתֵן כֹּחַ

לַעֲשׂוֹת חֵיל וְלִצְבֹּר הוֹן,

וְלִכְנֹס עֶשֶׂר וּמִמּוֹן,

בְּמִצְוֹת הַבּוֹרָא אוֹתוֹ לְשָׁרְתוֹ כְּעֶבֶד לִפְנֵי אֲדוֹן.

וְהוּא כּוֹכַב הַשָּׁכֵל וְהַחֲכָמָה,

נוֹתֵן לַפְתָּאִים עֲרֻמָּה,

לְנַעַר דַּעַת וּמִזְמָה.

מִי יִבִּין סוֹדוֹתֶיהָ,

בְּהִקְיָפָהּ עַל גִּלְגַּל הַשְּׁנֵי גִלְגַּל שְׁלִישִׁי

וְבוֹ נִגָּה כְּגִבְרַת בִּין חִילֶיהָ,

XIII

Kdo Tvoje bi pravičnosti naštel?

Ti si obkrožil lunin nébes z drugo sfero, brez pretrganine, brez izhoda,
kjer se nahaja zvezda, ki ji pravimo Merkur. Zemlje dvaindvajsettisočinko le obsega
in opravi svoj obhod v desetih dneh, z veliko urnostjo.

V svetu zbuja
tožbe in prepire,
mržnje in obrekovanja.

A daje tudi moč
ustvariti bogastvo, nakopičiti si premoženje;
povečati si blagostanje, čast
po ukazu Stvarnika, ki služi mu kakor služabnik svojemu gospodu.
Merkur je zvezda uma bistrega, modrosti,
preprostim podeli razsodnost,
mladeniču pa védenje in preudarnost.¹⁴

XIV

Kdo Tvoje bi skrivnosti razumel?

Nad drugo sfero daš krožiti tretji,
kjer se nahaja Venera kot vladarica sredi spremstva

¹⁴ Prg 1,4.

וּכְכֹלָה תַעֲדָה כְּלִיָּהּ?

וּבַעֲשָׂתִי עָשָׂר חֹדֶשׁ תִּסַּב גְּלִילָיָהּ,

וְגוֹפָה כְּחֶלֶק מִשְׁבָּעָה וְשְׁלָשִׁים מִן הָאָרֶץ לְיֹדְעֵי סוּדָה וּמִשְׁכִּילָיָהּ.

וְהִיא מִחֲדָשֶׁת בְּעוֹלָם בְּרָצוֹן בּוֹרְאָה

הַשֶּׁקֶט וְשִׁלּוּהַ,

וְדִיצָה וְחִדּוּהַ.

וְשִׁירוֹת וְרִנָּנִים,

וּמִצְחָלוֹת חֲפוֹת חֲתָנִים.

וְהִיא מְקַשֶּׁרֶת פְּרֵי תְנוּבוֹת וְשָׂאֵר הַצִּמְחִים –

מִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרֵחִים.

טו

מִי יִשְׁכִּיל סוּדָה,

בְּהִקְיָפָה עַל גִּלְגָּל נִגְהַ גִּלְגָּל רְבִיעִי וְבוֹ הַחֲמָה,

וְסוֹכְכֶת כָּל־הַגִּלְגָּל בְּשָׁנָה תְּמִימָה?

וְגוֹפָה גְּדוֹל מְגוּף הָאָרֶץ מֵאָה וְשִׁבְעִים פָּעַם בְּמוֹפְתֵי שָׁכַל וּמִזְמָה,

וְהִיא חוֹלֶקֶת אֹר לְכָל־כּוֹכְבֵי שָׁמַיִמָה,

וְנוֹתֶנֶת תְּשׁוּעָה וְחֵד מַלְכוּת וְאִימָה,

וּמִחֲדָשֶׁת נְפִלְאוֹת בְּעוֹלָם – אִם לְשָׁלוֹם וְאִם לְמִלְחָמָה,

וְעוֹקֶרֶת מַלְכוּיֹת וְתַחֲתָם אַחֲרוֹת מְקִימָה וּמְרִימָה,

in nevesta na poročni dan, z nakitom okrašena.

V enajstih mesecih konča obhod

in njeno telo je sedemintrideseti del zemlje, po mnenju poznavalcev, ki

vpeljani v njeno so skrivnost.

Po volji Stvarnika obnavlja v svetu

mir, počitek,

radost in veselje,

vriskanje in pesmi,

stokanje pod baldahinom mladoporočenih,

dozoreti daje sadu žetve in drugemu zelenju,

vsem dobrinam, ki na soncu dozoriijo, in dragocenim bitjem, ki jih poraja mesec.¹⁵

XV

Kdo Tvoje bi dojel skrivnosti?

Nad sfero Venere sijoče četrto si utrdil sfero. Sèm postavljeno je vroče sonce,

ki opravi svoj obhod v enem letu;

njegovo je telo od zemljinega večje stosedemdesetkrat po dokazih izračuna in razuma.

Vsem nebeškim zvezdam svojo luč deli

in rešitev daje, veličastvo, grozo in kraljestvo.

V svetu dela nove čudeže, tako za mir kot vojno.

Kraljestva opustoši, namesto njih postavi druga in jih povišuje,

¹⁵ 5 Mz 33,14.

וְלֹא יִכְלֹת לְהָרִים וּלְהִשְׁפִּיל בְּיַד רָמָה,
 וְהַכֹּל בְּרָצוֹן הַבּוֹרָא אוֹתָהּ בְּחֻכְמָה.
 וּבְכָל־יוֹם וַיּוֹם תִּשְׁתַּחֲוֶה לְמַלְכָּהּ
 וּבֵית נְתִיבוֹת נִצְבָּה,
 וּבְשֹׁחַר תָּרִים רֹאשׁ וְתִקְדּוֹ לְעָרֵב בְּמַעֲרָבָה –
 בְּעָרֵב הִיא בָּאָה וּבִבְקָר הִיא שָׂבָה.

40

טז

מִי יָכִיל גִּדְּלָתָהּ,
 בַּעֲשׂוֹתָהּ אוֹתָהּ לְמַנּוֹת בָּהּ יָמִים וְשָׁנִים,
 וְעֵתִים מְזֻמָּנִים,
 וּלְהַצְמִיחַ בָּהּ עֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי,
 וּמַעֲדָנֹת כִּימָה וּמוֹשְׁכוֹת כָּסִיל דְּשָׁנִים וְרַעֲנָנִים?
 וְשֹׁשֶׁה חֲדָשִׁים הוֹלֶכֶת לִפְּאֵת צָפוֹן
 לְחֹמֶם הָאוֹיֵר וְהַיָּמִים וְהָעֲצִים וְהָאֲבָנִים,
 וּכְפִי קִרְבָּתָהּ לְצָפוֹן
 יִגְדְּלוּ הַיָּמִים וַיֹּאֲרִיכוּ הַיּוֹמִים,
 עַד יִמָּצֵא מְקוֹם אֲשֶׁר יִגְדֹּל יוֹמוֹ,
 עַד הִיזָּתוּ שֶׁשֶׁה חֲדָשִׁים בְּמוֹפְתִים נֶאֱמָנִים.
 וְשֹׁשֶׁה חֲדָשִׁים הוֹלֶכֶת לִפְּאֵת דָּרוֹם בְּמַעֲגָלִים נְתוּנִים

kajti moč ima potolči ali poveljati z visoko roko,
 vse, kar hoče Stvarnik, ki ga naredil je v modrosti.
 Vsak dan priklanja se pred svojim kraljem,
 ko obstane na razpotju,
 ob zori skloni glavo in se nagne ob večeru, ko zaide.
 Odide v noči in se zjutraj vrne.¹⁶

XVI

Kdo bi Tvojo velikost dojel,
 ko si ustvaril sonce, da bi štel leta, dni
 in čase svetih dob,
 in dal vzkliti drevju, ki prinese sad,
 Plejad blage vplive, Oriónove vezi, rodovitne, zeleneče?
 Sonce šest mesecev na sever hodi,
 da grelo bi ozračje, vodo, kamenje in drevje;
 potem pa, bolj ko severu se bliža,
 se dnevi daljšajo in večajo se časi,
 dokler ne najde kraja, kjer njega dan kar traja
 šest mesecev – po zanesljivih znamenjih.
 Šest mesecev se giblje proti jugu, po vnaprej določenih obhodih,

¹⁶ Est 2,14.

עד ימצא מקום אשר יגדל לילו,

עד היותו ששה חרשים לפי מבחו הבותנים.

וממנה יודעו קצת דרכי בוראה ושמץ מגבורותיו,

ועוזו ונפלאותיו.

כי מגדלת העבדים גדלת האדון נודעת,

לכל־יודעי דעת.

ועל העבד יגלה תקף האדון וכבודו –

וכל־טוב אדוניו בידו.

42

יז

מי יכיר אותה,

בהפקידה אותה להעניק אור לכוכבי מעלה ומטה גם ללבנה,

ואם תחתיה תעמד הבהרת לבנה?

וכפי אשר ירחק ממנה אור הירח,

מזוה לוקת.

כי ברחקו – יקרב לעמד נכחה,

ויקבל זרחה,

עד ימלא אורו בעמדו לפניה,

והאיר אל עבר פניה.

וכל־אשר יקרב אתר חצי החדש אליה –

dokler do kraja ne dospe, kjer njegova noč
 kar traja mesecev šest, kot govori izkušenih izkustvo.
 Le delček Stvarnikovih dejanj spozna se iz tega, malce se lahko zasluti Njegova moč,
 sila in čudesa:
 v veličini služabnikov je Gospodarjeva razkrita -
 vsakomur, ki je pri pameti.
 In služabnik razodeva gospodarja vrednost in njegovo slavo:
 vsako dobro, ki daje ga gospod, je v njegovi roki.¹⁷

XVII

Kdo bi v Tvoja znamenja preniknil?

Soncu dal krožiti si, da bi luč naklonil zvezdam, ki zgoraj so in spodaj, in tudi mesecu,
 saj je kot madež, sijoč, če stoji pod njim.
 Kolikor se mesec oddalji od sonca,
 toliko prejema luč,
 dokler njegov sijaj se ne dopolni,
 ko stoji mu pred obličjem
 in zasveti mu nasproti.
 A ko sredi meseca
 bližati začne se soncu,

¹⁷ 1 Mz 24,10.

הוא נוטה מעליה.

וירחק מעמד נגדה,

וילך לצדה.

ועל כן תחסר אדרתו,

עד כלות חדשו ותקופתו,

ויבוא בגבול עדיפתו.

ובהדבקו עמה יסתר במסתרים,

כפי יום וחצי שעה ורגעים ספורים.

ואחרי כן יתחדש וישוב לקדמותו –

והוא כחתן יוצא מחפתו.

44

יח

מי יודע פליאותיה,

בהקיפה על גלגל חמה גלגל חמישי,

ובו מאדים כמלך בהיכלו,

ובשמנה עשר חדש יסב גלגלו?

ומדתו כגוף הארץ פעם וחצי ושמינית פעם,

וזה תכלית גרלו.

והוא כגבור עריץ,

מגן גבוריהו מאדם,

se obrne proč od njega,
ne stoji mu več nasproti
in na njegovo stran odhaja.
Njegova luč zato usiha,
dókler mesec ne dopolni meseca in svojega obhoda
ter ne vrne se do svoje meje.
Potem se v skrivališče skrije, ko se združi s soncem
za en dan, pol ure in še nekaj štetih hipov,
in nato se obnovi, postane to, kar bil je prej:
kot ženin je, prihajajoč iz svoje sobe.¹⁸

XVIII

Kdo bi Tvoje čudeže spoznal?

Ti daš nad sfero sonca krožiti peti sferi,
ki planet si vanjo Mars postavil kot kralja v palačo.
V osemnajstih mesecih konča svoj tek
in njegova mera od zemljine je večja enkrat in še za pet osmin.
V tem popolnost je njegove velikosti.
Kot strašen je bojevnik.
Njegovih ščit vojščakov rdeče je pobarvan.

18 Ps 19,5.

ומעורר מלחמות והרג ואבדו,
 ומכי חרב ולחמי רשף – נהפך לחרב לשדם.
 ושנות בצרת ושרפת אש,
 ורעמים ואבני אלגביש,
 ומדקרים ושלופי חרב כנגדם –
 כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפף דם.

יט

מי יביע נוראותיה,
 בהקיפה על גלגל מאדים גלגל ששי,
 הולך במסכה,
 עצומה ורבה –
 צדק יליו כה?
 וגופו גדול מגוף הארץ חמשה ושבעים פעם במדת רחבה,
 וסוכב הגלגל בשמים עשרה שנה,
 והוא כוכב הרצון והאהבה,
 ומעורר יראת השם וישר ותשובה,
 וכל – מדה טובה,
 ומרבה כל־תבואה ותגובה,
 ומשבית מלחמות ואיבה ומריבה.

Spodbuja vojne, pogubitev in morijo,
 udarce z mečem, smrti v ognju, kjer se posuši življenjski sok,
 leta lakote prinaša in žareči plamen,
 grome in kot kamen trdo točo,
 vse pobite, ki bližnji proti njim so potegnili meč.
 Kajti tečejo, da bi počeli zlo, mudi se jim preliti kri.¹⁹

XIX

Kdo Tvoja čudovita dela bi opisal?

Dal krožiti si nad sfero Marsa šesti sferi,
 ki se suče naokrog,
 mogočna, neizmerna.

Tu prebiva Jupiter.

Njegovo je telo od zemljinega širše petinsedemdesetkrat
 in svoj tek dopolni v dvanajsterih letih.

To zvezda je naklonjenosti in ljubezni.

Zbujajo strahospoštovanje do Imena, poštenje, spokoritev,
 in vse dobre lastnosti.

Vse sadeže množi, pridelke zemlje.

Umirja vojne, tožbe in sovraštva.

¹⁹ Iz 59,7.

וְדָתוֹ לַחֲזֹק בְּיִשְׁרוֹ כְּלִי־בָרָק –

וְהוּא יִשְׁפֹּט תִּבְלַבְל בַּצָּדִיק.

כ

48

מִי יִשְׁוּחַח גְּדֻלָּתָהּ,

בְּהִקְיָפָהּ עַל גִּלְגַּל צָרָה גִּלְגַּל שְׁבִיעִי,

וְכֹן שִׁבְתִּי בְּתַקְוֹתָיו?

וְגִּיפּוֹ גְדוֹל מִגִּיפּוֹ הָאָרֶץ אַחַת וְתִשְׁעִים פְּעָם בְּמִדָּתוֹ,

וְסוֹכֵב הַגִּלְגַּל בְּשִׁלְשִׁים שָׁנָה בְּמִרוּצָתוֹ,

וּמַעֲזֹרֵר מִלְחָמוֹת וּבִזָּה וְשִׁבִּי וְרָעָב, כִּי כֹן דָּתוֹ.

וּמַחְרִיב אֲרָצוֹת וְעוֹקֵר מַלְכוּיּוֹת, בְּרָצוֹן הַמִּפְקִיד אוֹתוֹ –

לְעֵבֶד עֲבוֹדָתוֹ נִכְרִיָּה עֲבוֹדָתוֹ:

כא

מִי יִגִּיעַ לְרֹמְמוֹתָהּ,

בְּהִקְיָפָהּ עַל גִּלְגַּל שִׁבְתִּי גִלְגַּל שְׁמִינִי בְּמִסְכָּתָהּ?

וְהוּא סוֹכֵל שְׁתִּים עֹשֶׂה מְזֻלוֹת, עַל קוֹ חֶשֶׁב אֲפָדָתוֹ,

וְכָל־כּוֹכְבֵי שָׁמַיִם הָעֲלִיּוֹנִים,

יִצְוִקִים בִּיצֻקָּתוֹ:

וְכָל־כּוֹכֵב מֵהֶם

Njegova je postava v tem, da s poštenostjo popravi vsako škodo,
in s pravičnostjo bo sodil svetu.²⁰

xx

49

Kdo Tvoji velikosti bi sledil?

Nad Jupitrovo si postavil sedmo sfero.

Tu Saturn kroži.

Njegovo telo veliko je v primeri z zemljinim, osemdesetkrat v svoji meri večje,
in dokonča svoj krožni tek v tridesetih letih.

Spodbuja vojne in plenitev, lakoto in ujetništvo. To njegova je postava.

Dežele opustoši in kraljestva pokonča po volji Njega, ki mu je naložil
izpolnitev tega opravila, opravila čudnega.²¹

xxi

Kdo bi do Tvoje vzvišenosti segel?

Nad Saturna si postavil osmo sfero, v njen obhod.

Nebesnih znamenj nosi dvanajst, nanizanih v ozaljšan pas efóda,
in vse visoke stalne zvezde

kot odlitek v njegovi so obliki.

Vsaka izmed njih

²⁰ Ps 98,9.

²¹ Iz 28,21.

יְקִיף הַגִּלְגָּל בְּשֵׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּף שָׁנִים,

מֵרֵב גְּבוּהוֹתָו,

וְגוֹף כָּל-כּוֹכַב מֵהֶם

מֵאָה וְשִׁבְעַת פַּעַמִּים כְּגוֹף הָאָרֶץ, וְזֹאת תְּכַלִּית גְּדֻלָּתוֹ.

וּמִבְּחַ הַמְּזֻלּוֹת הָהֵם,

נִאֲצָל כַּח כָּל-בְּרוּאֵי מַטָּה לְמִינֵיהֶם,

בְּרִצּוֹן בּוֹרֵאם וּמַפְקִידֵם עֲלֵיהֶם,

וְכָל-אֶחָד מֵהֶם עַל מַתְכַּנְתּוֹ בָּרָאוּ

וּבִשְׁם קָרְאוּ -

אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ וְעַל מַשְׁאוֹ.

כב

מִי יֵדַע הַלִּיכּוֹתֶיהָ,

בַּעֲשׂוֹתָהּ לְשִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֵכֶת הַיְכָלוֹת,

בְּשָׁתִים עֶשְׂרֵה מְזֻלוֹת?

וְעַל טָלָה וְשׁוֹר אֲצִלַת כִּחָּהּ בְּהַתִּיחָדָם,

וְהַשְׁלִישִׁי תְּאוּמִים כְּשֵׁנִי אֲחִים בְּהַתְּאַחָדָם -

וּרְמוֹת פְּנִיָּהִם פְּנֵי אָדָם.

וְלִרְבִּיעִי וְהוּא סֶרְטֹן, גַּם לְאֶרֶץ נְתַתָּ מְהוֹדָה עֲלָיו -

וְלֵאחֻזָּתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוּכָה אֵלָיו.

dopolni tek v šestintrideset tisoč letih,
 saj so tako zelo visoko,
 in telo vsake izmed njih
 večje je stosedemkrat od zemljinega; v tem popolnost njihove je velikosti.
 Iz sile teh nebesnih znamenj pride
 zmožnost vseh stvari tu spodaj, po njih vrstah,
 po volji Njega, ki jih je ustvaril in postavil:
 in sleherno teh znamenj po svoji je razsežnosti ustvarjeno bilo
 in je ime dobilo
 po svoji službi in nalogi.²²

XXII

Kdo Tvoje bi spoznal poti,
 ko za sedem zvezd naredil si palače
 v dvanajstih nebesnih znamenjih?
 Ovnu si in Biku podélil svojo silo, da bi ju zedinil,
 in tudi tretjemu, Dvojčkoma; kot brata sta združila se,
 lik njunega obličja je človeškemu podoben.
 Raku prav tako, četrtemu, ki Levu si od svojega sijaja delež dal,
 in njegovi sestri, Devici, ki mu je blizu,

22 4 Mz 4,49.

וְכֵן לְמֵאוֹנִים וְלַעֲקָרִים, אֲשֶׁר בָּצְדוֹ הוֹשֵׁת,
 וְהַתְּשִׁיעִי הַנִּבְרָא בְּצוֹרֵת גְּבוּרָה בְּקִשְׁתּוֹ, כֹּחַ לֹא נָשֵׂת –
 וַיְהִי רוֹכֵה קִשֵּׁת.
 וְכֵן נִבְרָא גְדִי וְדָלִי בְּכַחַח הַגָּדוֹל,
 וּלְבָדוֹ הַמְּזֹל הָאֲחֵרוֹן – וַיִּמְנֹ יְיָ דָג גָּדוֹל.
 וְאַלֶּה הַמְּזֹלוֹת הַגְּבוּרִים וְנִשְׂאִים בְּמַעֲלוֹתָם –
 שְׁנַיִם עָשָׂר נִשְׂאִים לְאֻמוֹתָם.

כג

מִי יַחְקֹר תַּעֲלוּמוֹתַיָּהּ,
 בַּהֲאֲצִילָהּ עַל גִּלְגָּל הַמְּזֹלוֹת, גִּלְגָּל תְּשִׁיעִי בְּמַעְרָכּוֹ,
 הַמְּקִיף עַל כָּל־הַגִּלְגָּלִים וּבְרֹאֵיהֶם, וְהֵם סְגוּרִים בְּתוֹכָהּ?
 הַמְּנַהִיג כָּל־כּוֹכְבֵי שָׁמַיִם וְגִלְגָּלֵיהֶם מִמְּזוֹרַח לְמַעְרָב לְתַקְףָּהּ מֵהֶלֶכוֹ,
 הַמְּשַׁתַּחֲוֶה פַּעַם בְּכָל־יוֹם לַפֶּאֶת מַעְרָב לְמַלְכוֹ וּמַמְלִיכּוֹ.
 וְכָל בְּרֹאֵי עוֹלָם בְּתוֹכּוֹ,
 כַּגִּירִיר חֲרָדֵל בֵּינָם הַגָּדוֹל לְתַקְףָּהּ גָּדְלוֹ וְעָרְכוֹ,
 וְהוּא וּגְדֻלָּתוֹ נִחְשָׁב כְּאִין וְכֶאֱפֹס לְגִדְלַת בּוֹרָאוֹ וּמַלְכוֹ.
 וְכָל־מַעֲלוֹתָיו וּגְדֻלָּתוֹ –
 מֵאֶפֶס וְתוֹהוֹ נִחְשָׁבוּ לוֹ.

in tudi Tehtnici in Škorpionu, ki je postavljen ob njegovi strani.

Deveto znamenje ustvarjeno v obliki je bojevnika, ki ne zmanjka nikdar mu moči: to je Lokostrelec.

Prav tako naredil Kozoroga in Vodnarja si z velikostjo svoje sile.

Končno pa posebej zadnje znamenje: GOSPOD pripravil je veliko Ribo.²³

To vzvišena so znamenja, povzdignjena v svoje višočine, dvanajst knezov po njihovih rodovih.²⁴

XXIII

Kdo preniknil bi v Tvoje globočine?

Nad krogom dvanajsternih znamenj postavil si deveto sfero, skladno je zgrajena.

Obkroža druge in vse njihove stvaritve, zapira jih v sebi;

vse nebesne zvezde in njih sfere vodi, od vzhoda na zahod v moči svoje hoje.

Na zahodu se pred svojim Kraljem, ki je dal ji kraljevati, vsak dan priklanja in vse stvari sveta, ki jih vsebuje,

so kot gorčično zrno sredi velikega morja v primeri z njeno velikostjo in širino.

A ona sama in njena velikost le za ničevost in nič veljata v primeri z velikostjo

Stvarnika in Kralja;

vsa njena vzvišenost in velikost

sta zanj kot ništrc in praznina.²⁵

²³ Jon 1,17.

²⁴ 1 Mz 25,16.

²⁵ Iz 40,17.

כד

מי יבין סודות בְּרִיאוֹתֶיהָ,

בְּהִרְיָמָהּ עַל גִּלְגָּל הַתְּשִׁיעִי גִלְגָּל הַשֶּׁכֶל, הוּא הַהִיכָל לַפְּנִי?

הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֶדֶשׁ לִי?

וְהוּא הַגִּלְגָּל הַנַּעֲלָה עַל כָּל־עֲלִיוֹת,

אֲשֶׁר לֹא יִשְׁיגְהוּ רַעֲיוֹנָהּ,

וְשֵׁם הַחֲבִיּוֹן,

אֲשֶׁר הוּא לְכְבוֹדָהּ לְאַפְרִיזוֹ.

מִכֶּסֶף הָאֵמֶת יִצְקֶתָ אוֹתוֹ,

וּמִזֶּהֱב הַשֶּׁכֶל עֲשִׂיתָ רִפְיָתוֹ,

וְעַל עֲמוּדֵי צֶדֶק שִׁמְתָּ מִצְבָּתוֹ.

וּמִכֹּחָהּ מְצִיאֹוֹתוֹ,

וּמִמָּדָהּ וְעֲרִיָּה מְגִמָּתוֹ –

וְאֵלֶיהָ תִּשְׁוֹקָתוֹ.

כה

מי יַעֲמִיק לְמַחֲשְׁבוֹתֶיהָ,

בַּעֲשׂוֹתָהּ מִזִּי גִלְגָּל הַשֶּׁכֶל זֶהָר הַנִּשְׁמֹת,

וְהַנִּפְשׁוֹת הַרְמוֹת?

הֵם מִלֵּאכֵי רְצוֹנָהּ,

XXIV

Kdo bi razumel skrivnosti teh stvaritev Tvojih?

Nad deveto sfero si povzdignil sfero Uma, tempelj pred obličjem,
deseto, Gospodu posvečeno.²⁶

55

Ta od vsake je vzvišenosti višja.

Misel blizu ji ne more.

Tam je skrivni kraj,

kjer baldahin je Tvoje slave.

Iz srebra resnice si ulil to sfero,

iz zlata umevanja naredil ji prevleko

in s pravice stebri utrdil njeno krožno pot.

Po Tvoji moči obstaja,

želi od Tebe in k Tebi,

in proti Tebi se izteza njeno hrepenenje.²⁷

XXV

Kdo lahko bi se poglóbil v Tvoje misli?

Iz odbleska sfere Uma sijaj duhov naredil si

in visoke duše.

To so glasniki Tvoje volje

²⁶ 3 Mz 27,32.

²⁷ 1 Mz 4,7.

מְשֻׁרְתֵי פְּנִיָּה,
 הֵם אֲדִירֵי כַח וְגִבּוּרֵי מַמְלָכָה,
 בָּיָדָם לֵהֲט הַחֶרֶב הַמַּתְהַפֶּכֶת,
 וְעוֹשֵׂי כְּלִי־מֶלֶאכֶת –
 אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שְׁמָהּ הָרוּחַ לְלֶכֶת.
 כָּלֵם גְּזֻרֹת פְּנִינִיּוֹת,
 וְחַיּוֹת עֲלִיּוֹת,
 חִיצוֹנִיּוֹת וּפְנִימִיּוֹת,
 הֶלִיכוֹתֶיהָ צוּפִיּוֹת.
 מִמְּקוֹם קְדוֹשׁ יִהְלֹכוּ,
 וּמִמְּקוֹר הָאוֹר יִמָּשְׁכוּ,
 נִחְלָקִים לְכַתּוֹת,
 וְעַל דָּגְלָם אוֹתוֹת,
 בְּעֵט סוֹפֵר מְהִיר חֲרוּתוֹת,
 מֵהֶם נְסִיכוֹת,
 וּמֵהֶם מְשֻׁרְתוֹת;
 מֵהֶם צְבָאוֹת,
 רְצוֹת וּבָאוֹת,
 לֹא עֲיִפוֹת וְלֹא נִלְאוֹת,
 רוֹאוֹת וְלֹא נִרְאוֹת.

in hlapci Tvojega obličja.
V moči so mogočni, bojevniki kraljestva,
v njihovih se rokah suče meč, ki iz njega šviga ogenj;²⁸
svojo opravijo nalogo,
ko gredo, kamor jih vodi Duh.
Prvinskih so oblik
vsa ta bitja vzvišena,
najsi so zunaj ali znotraj dvora,
pokorna Tvojim so zakonom.
Odhajajo s svetega kraja,
potegnjena iz vira so luči.
Razdeljena po skupinah so
in znamenja zastave
na njih narisal večči je pisar.
Nekatera poglavarji so,
druga hlapci.
Del je sestavljen iz vojská,
ki hitijo proč in vračajo se,
ne da bi se utrudile ali obnemogle.
Vidijo in niso videna.

28 1 Mz 3,24.

מהם חֲצוּכֵי לְהָבוֹת,

וּמֵהֶם רוּחוֹת גּוֹשְׁבוֹת:

מֵהֶם מֵאֵשׁ וּמִמֵּי־מָרָבּוֹת.

מֵהֶם שָׂרָפִים,

וּמֵהֶם רְשָׁפִים:

מֵהֶם בְּרָקִים,

וּמֵהֶם זָקִים.

וְכָל־כֵּת מֵהֶם מִשְׁתַּחֲוֶה לְרוֹכֵב עָרְבוֹת,

וּבָרוּם עוֹלָם נִצָּבִים לְאַלְפִים וְלִרְכָבוֹת.

נִחְלָקִים לְמִשְׁמְרוֹת,

בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה לְרֹאשׁ אֲשֵׁמוֹרוֹת,

לְעֶרֶךְ תַּהֲלוֹת וְשִׁירוֹת –

לְנֶאֱזֹר בְּגִבּוֹרוֹת.

כָּל־כֵּת בְּתַרְדֵּה וּרְעָדָה כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לָךְ,

וְאוֹמְרִים: "מוֹדִים אֲנִיָּה לָךְ.

שְׂאֵתָה אֱלֹהֵינוּ,

אֵתָה אֲדוֹנֵינוּ –

וְאֲנִיָּה עֲבָדֶיךָ,

וְאֵתָה בּוֹרְאֵנוּ –

וְאֲנִיָּה עֲדֶיךָ.

Nekatera sestavljajo plameni,
druga viharji so vetrovi,
spet druga iz vode so sestavljena in ognja;
prva žarijo,
druga so preskakujoče iskre,
tretja kometi
in četrta bliski.

In vsaka teh skupin se klanja konjeniku v oblaku mračnem.²⁹

Na svetovja visočini jih prebiva tisoč, tisočev deset;
delijo se na straže,
ki se menjajo podnevi in ponoči.

Urejene hvalnice izrekajo in pesmi
v čast Tistega, ki oblečen je v moč.

Vsa trepetajoč, drgetajoč upogibajo koleno in se klanjajo pred Tabo,
govoreč: Slavimo Te,
ker si Ti naš Bog.

Ti naš si Gospodar
in mi smo Tvoji sužnji.

Ti naš si Stvarnik
in mi smo Tvoje priče.

אתה עשיתנו,
ולא אנחנו –
ומעשה ידך בלנו".

כו

60

מי יבוא עד תכונתך,
בהגביתך למעלה מגלגל השכל כסא הכבוד,
אשר שם נזה החביון וההוד,
ושם הסוד והיסוד,
ועדיו יגיע השכל ויעמד?
ומלמעלה גאית ועלית על כס תעצומה –
ואיש לא יעלה עמה.

כז

מי יעשה כמעשיה,
בעשותה תחת כסא כבודך,
מעמד לנפשות חסידיה?
ושם נזה הנשמות הטהורות,
אשר בצרור החיים צורות.
ואשר יגיעו ויעפו

Ti si nas naredil,³⁰
nismo naredili samih sebe.
Mi vsi smo delo Tvojih rok.

XXVI

Kdo bi prišel do bivališča Tvojega,
saj si nad sfero Uma dvignil prestol svoje slave?
Tam dom je skritosti in veličastva.
Tam skrivnost je in osnova.
Do tja lahko nam služi um, tam pa se ustavi.
A Ti si še nad to povzdignjen veličastno, na prestol svoje si moči se dvignil,
in nihče s Teboj ne more se povzpeti.³¹

XXVII

Kdo bi stóril dela, kakršna so Tvoja?
Pod prestolom veličastva
dušam svojih si pobožnih kraj urédil,
in duhovom čistim bivališče,
ki povezani so v snop življenja.
Ti, ki naveličani so, obnemogli,

³⁰ Ps 100,3.

³¹ 2 Mz 34,3.

שֵׁם כֶּחַ יִחְלִיפוּ.
 וְשֵׁם יִנּוּחוּ יִגְיעִי כֶּחַ –
 וְאַלֶּה בְּנֵי־נֶחַ.
 וּבֹ נָעַם בְּלִי תַכְלִית וְקַצְבָּה,
 וְהוּא הָעוֹלָם הַבָּא.
 וְשֵׁם מַעֲמָדוֹת וּמִרְאוֹת
 לְנַפְשוֹת הָעוֹמְדוֹת בְּמִרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת,
 אֵת פְּנֵי הָאֲדוֹן לְרִאוֹת וּלְהִרְאוֹת.
 שׁוֹכְנוֹת בְּהִיכְלֵי מֶלֶךְ,
 וְעוֹמְדוֹת עַל שִׁלְחוֹן הַמֶּלֶךְ,
 וּמִתְעַדְנּוֹת בְּמִתְקַ פְּרֵי הַשָּׂכֵל –
 וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי־מֶלֶךְ.
 זֹאת הַמְּנוּחָה וְהַנַּחֲלָה,
 אֲשֶׁר אֵין תַּכְלִית לְטוֹבָה וְיִפְיָה –
 וְגַם זִכַּת חֶלֶב וּדְבֶשׁ הִיא וְזֶה פְּרִיָּה.

כח

מִי יִגְלֶה צְפוֹנוֹתֶיךָ,
 בַּעֲשׂוֹתֶיךָ בְּמִרוֹם חֲדָרִים וְאוֹצְרוֹת,
 בָּהֶם נוֹרְאוֹת סְפּוּרוֹת,

tu bodo znova našli moč.

Tu vsi bodo počivali, ki izčrpali so svojo silo,

in spokojnosti bodo sinovi.

Tu radósti so brez konca in brez mere.

To je svet, ki bo prišel.

Tu so postaje, zrenja duš,

ki stojijo pri zrcalih zbranih množic,

da zrle bi obraz Gospoda in bile uzrte.

Prebivajo v palači Kralja

in imajo mesto za kraljevo mizo;

uživajo v sladkem sadu doumetja,

ki naklanja Kraljeve sladkosti.

To spokojnost je in dediščina,

ki nima konca v dobroti in lepoti.

Tu med se cedi in mleko – glej, to njen je sad.³²

XXVIII

Kdo razkril bi Tvoje skrite kraje?

Na višavi si sobane in zakladnice narédil.

Kar se o njih poroča, je osupljivo,

³² 4 Mz 13,27.

וְדַבֵּר גְבוּרוֹת.

מִדָּם אוֹצְרוֹת חַיִּים,

לְזִכִּים וְנִקְיִים;

וּמֵהֶם אוֹצְרוֹת יֵשַׁע –

לְשִׁבֵי פֶשַׁע;

וּמֵהֶם אוֹצְרוֹת אֵשׁ וְנִחְלֵי גִפְרִית,

לְעוֹבְרֵי בְרִית.

וְאוֹצְרוֹת שְׂוִחוֹת עֲמָקוֹת לֹא תִכְבֶּה אֵשׁם –

זַעֲזַע יְיָ יִפְלֶ-שָׁם.

וְאוֹצְרוֹת סוּפוֹת וּסְעָרוֹת,

וְקַפְאוֹן וִיקָרוֹת.

וְאוֹצְרוֹת בָּרָד וְקֶרַח וְצִיָּה וְשִׁלֵּג,

גַּם חֶם וְנוֹזֵלֵי פֶלֶג.

וְקִיטוֹר וְכַפּוֹר וְעָנָן וְעַרְפֶּל,

וְעֶלְטָה וְאַפֶּל.

הַכֹּל הִכְיִנּוֹת בָּעֵתוֹ,

אִם לְחֶסֶד אִם לְמִשְׁפָּט שָׁמְתוּ –

וְצוֹר לְהוֹכִיחַ יִסְדְּתוּ.

mogočnosti beseda.

V njih hrani se življenje

za čiste in nedolžne.

To so zakladnice rešitve,

za vse, ki so se spokorili za svoj greh.

A tu zakladnice so tudi ognja, reke žvepla

za nje, ki zavezo so razdrli,

zakladnice, globoka brezna, kjer nikoli njihov ogenj ne ugasne

in kamor se bo zgrudil tisti, ki se GOSPODU gnusi:³³

zakladnice neviht, vrtincev,

slane in zmrzali,

zakladnice toče in ledu, suše in snega,

vročine in povodnji,

megla in dima, pare in oblakov temnih,

mračnosti globoke.

In vse to si pripravil za njih čas,

za sodbo ali za usmiljenje,

kot skalo, da bi opominjal.³⁴

33 Prg 22,14.

34 Hab 1,12.

כט

מִי יָכִיל עֲצֻמָּתָהּ,

בְּרֹאֶה מִזֵּי כְבוֹדָה יַפְעֵת טְהוֹרָה,

מַצוֹר הַצּוֹר נִגְזָרָה,

וּמִמְקַבֵּת בֶּר נִקְרָה.

וְאַצִּלָּת עָלֶיהָ רוּחַ חֲכָמָה,

וְקִרְאָת שְׁמָה נִשְׁמָה.

עֲשִׂיתָה מַלְהָבוֹת אֵשׁ הַשֶּׁכֶּל חֲצוּבָה,

וְנִשְׁמָתוֹ כָּאֵשׁ בּוֹעֶרָה בָּהּ.

וְשִׁלַּחְתָּהּ בְּגוֹף לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ,

וְהִיא כָּאֵשׁ בְּתוֹכּוֹ וְלֹא תִשְׂרֹפֶהּ.

כִּי מֵאֵשׁ הַנִּשְׁמָה נִבְרָא הַגּוֹף וְיֵצֵא מֵאִין לִישׁ –

מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְיָ בָּאֵשׁ.

66

ל

מִי יִגִּיעַ לְחֻכְמָתָהּ,

בְּתַתָּהּ לִנְפֶשׁ כַּח הַדַּעָה,

אֲשֶׁר בָּהּ תִּקְוָעָה?

וְיִהי הַמַּדָּע כְּבוֹדָהּ,

וְעַל כֵּן לֹא יִשְׁלַט עָלֶיהָ כְּלִיזָה,

XXIX

Kdo dojel bi Tvojo silo?

Iz preobilja veličastva ustvaril čisti si sijaj.

Iz skale skala izklesana,

iz rudnika čistósti izkopana,

duha modrosti vanjo si položil

in dal si »duša« mu ime.

Izoblikoval si jo s plameni ognja uma,

in ta je v duši kakor žgoči plamen.

Poslal si jo v telo, da bi mu služila in zanj skrbela.

V njem je kakor ogenj, a ga ne sežge.

Kajti iz ognja duše je ustvarjeno telo, potegnjeno iz nič v bit,

GOSPOD je sestopil k njemu v ognju.³⁵

XXX

Kdo do Tvoje bi prišel modrosti?

V dušo si položil zmožnost vedeti,

pogreznjena je vanjo;

vednost vir je njene slave.

Tako je vsaka propadljivost brez moči nad njo,

³⁵ 2 Mz 19,18.

וְתִתְקַיֵּם כְּפִי קִיּוֹם יְסוּדָה,

זֶה עֲנִינָה וְסוּדָה.

וְהַנֶּפֶשׁ הַחֲכָמָה לֹא תִרְאֶה מוֹת,

אֲדָּ תִקְבֹּל עַל עֲוֹנָה עֲנֵשׁ מִרַּמְמוֹת.

וְאִם טְהוֹרָה – תִּפְיֵק רְצוֹן,

וְתִשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן;

וְאִם נְטִמָּאָה – תִּנּוּד בְּשִׁצְף קֶצֶף וְחֲרוֹן.

וְכָל־יָמֶי טִמְאָתָהּ בְּדָד תִּשָּׁב גּוֹלָה וְסוּרָה –

בְּכָל – קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֹּא

עַד מְלֵאת יָמֶי טְהוֹרָה.

לֹא

מִי יִגְמַל עַל טוֹבוֹתֶיהָ,

בְּתִתֶּנָּה הַנֶּשְׁמָה לַגּוֹף לְהַחְיֹתוֹ,

וְאַחַר חַיִּים לְהוֹרֹתוֹ וּלְהִרְאוֹתוֹ –

לְהַצִּיל לוֹ מִרְעָתוֹ?

קִרְצָתוֹ מֵאֲדָמָה,

וְנִפְחָתָּ בּוֹ נֶשְׁמָה,

וְאַצְלָתָּ עָלָיו רוּחַ חֲכָמָה,

אֲשֶׁר בָּהּ יִבְדֹּל מִבְּהֵמָה,

ohranja v svojega se temelja čvrstosti.

To je njeno stanje in skrivnost.

Duša, ki je modra, nikdar ne bo uzrla smrti.

A za greh prejema kazen, ki grenkejša je od smrti.

Če je čista, bo milosti deležna

in se smejala bo poslednji dan.

Če pa je polna madežev, bo pregnana z jezo, besom in zaničevanjem.

In vse dni, dokler je nečista, bo sedela sama, v ujetništvu, gnana sem ter tja.

Ničesar ne bo se dotaknila, kar je sveto, in v svetišče že ne bo stopila,

dokler se dnevi ne dopolnijo očiščenja.³⁶

XXXI

Kdo bi Ti povrnil za vse dobrote Tvoje?

Dušo si postavil v telo, da bi dajala mu življenje,

da bi ga poučila, da bi mu dala zreti pot življenja

in se tako rešila zla.

Telo iz zemlje si oblikoval

in vanj vdihnil dušo,

naklonil mu duha modrosti,

ki ga od živali loči

³⁶ 3 Mz 12,4.

וַיַּעֲלֶה אֶל מַעְלֵה רָמָה.
שָׁמְתוּ בְּעוֹלָמָה סָגוּר,
וְאַתָּה מֵחוּץ תִּבְיֹן מַעֲשֵׂיו וְתִרְאֶנּוּ,
וְכָל אֲשֶׁר מִמָּה יַעֲלִימֶנּוּ –
מִבֵּית וּמֵחוּץ תִּצְפֶּנּוּ.

70

לב

מִי יָדַע סוֹד מִפְּעֻלוֹתֶיךָ,
בַּעֲשׂוֹתֶךָ לְגוֹף צָרָכִי פְּעֻלוֹתֶיךָ?
וְנָתַתְּ לוֹ עֵינַיִם לִרְאוֹת אוֹתוֹתֶיךָ,
וְאֲזֵנִים – לִשְׁמוֹעַ נוֹרְאוֹתֶיךָ,
וְרַעֲיוֹן – לְהִבְיֹן קֶצֶת סוֹדוֹתֶיךָ,
וּפֶה – לְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ,
וְלִשׁוֹן – לְהַגִּיד לְכָל־יְבוּא גְבוּרָתֶךָ;
כְּמוֹנֵי הַיּוֹם אֲנִי עֹבְדֶךָ בֶּן אֲמָתֶךָ,
הַמְּסַפֵּר כְּפִי קֶצֶר לְשׁוֹנֵי מַעַט מוֹעֵר מְרוֹמְמוֹתֶךָ.
וְהֵן אֱלֹה קִצּוֹת דְּרָכֶיךָ,
וְמָה עֲצָמוֹ רָאשֵׁיהֶם –
כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצָאֵיהֶם.
בָּרָם יוֹכְלוּ כָּל שׁוֹמְעֵיהֶם לְהַכִּירָה,

in na veliko višavo dviga.

Zaprl si v svoj ga svet

in od zunaj opazuješ, kaj počne, ga zreš,

in najsi skriti hoče Ti kar koli,

Ti to zaznaš, znotraj ali zunaj.³⁷

xxxii

Kdo skrivnost spoznal bi Tvojih delovanj?

Za telo ustvaril si, kar zanj je nujno, da lahko bi delovalo.

Dal si mu oči, da vidi Tvoja znamenja,

ušesa, da o delih Tvojih strašnih sliši,

misel, da dojame del Tvojih skrivnosti,

usta, da izreka Tvojo hvalo,

jezik, da vsakomur, ki pride, razkriva Tvojo moč,

kakor danes delam jaz, Tvoj služabnik, sin Tvoje dekle,

da po šibkosti bi svojega jezika naštel vsaj drobec Tvojih visokosti,

vse to je Tvojih del le drobec.

A kakšna sila je v njih začetkih,

saj življenje so za tiste, ki odkrivajo jih!³⁸

Vsi, ki so jim poslušni, bodo zaradi njih lahko spoznali Tebe,

37 2 Mz 25,11.

38 Prg 4,22.

ואם לא ראו פני יְקֻרָּה.
 וְכָל אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע גְּבוּרָתָהּ,
 אֵיךְ יִכִּיר אֱלֹהֵיהָ?
 ואֵיךְ תִּבּוֹא בְּלִבּוֹ אֲמִתּוּתָהּ,
 וַיִּכְנֹן רַעֲיוֹנָיו לַעֲבוּדָתָהּ?
 עַל כֵּן מֵצֵא עֲבָדָהּ אֶת לִבּוֹ לִזְכֹּר לִפְנֵי אֱלֹהָיו,
 מְעַט מִזֶּכֶר מֵרָאשִׁי תְהִלּוֹתָיו;
 אֵילִי בָּם מַעֲוֹנוֹ יֵשֶׁה –
 וּבִמָּה יִתְרַצֶּה זֶה אֶל אֲדוֹנָיו?
 הֲלֹא בְּרָאשִׁי.

לג

אֱלֹהִי,

בִּשְׁתִּי וּנְכַלְמָתִי לַעֲמֹד לִפְנֶיךָ:
 לְדַעֲתִי, כִּי כָפִי עֲצַמַת גְּדֻלָּתְךָ –
 כֵּן תִּכְלִית דִּלּוּתִי וְשִׁפְלוּתִי.
 וּכְפִי תִקָּף יְכָלְתְּךָ –
 כֵּן חִלַּשְׁתִּי יְכָלְתִּי;
 וּכְפִי שְׁלֵמוֹתְךָ –
 כֵּן חֲסָרוֹן יִדְיָעִתִּי.

četudi niso videli obličja Tvojega sijaja.

Kako bi ti, ki niso slišali za Tvojo moč,

lahko razbrali Tvoje boštvo?

Kako Tvoja bi resnica v njihova srca preniknila

in kako pripravili bi svojo misel, da bi Ti služila?

Zato je Tvoj služabnik našel znova si srce, da bi pred obličjem svojega Boga oznanil
drobec vsaj začetkov vseh njegovih hvalnic.

Zaradi tega se morda pregrehe mu spregleda.

S čim si svojemu lahko vseč Gospodu?

Mar ne z začetki?³⁹

XXXIII

Moj Bog,

v zadregi sem, sram me je stopiti pred obličje Tvoje,

saj vem: v primeri s Tvojo silo, velikostjo,

sta popolni moja revščina in nizkost;

kolikor je močna Tvoja moč,

je šibka moja sila.

Kakršna Tvoja je popolnost,

tako je pomanjkljivo to, kar vem.

39 1 Sam 29,4.

כִּי אֶתָּה אֶחָד,

וְאֶתָּה חַי,

וְאֶתָּה גִבּוֹר,

וְאֶתָּה קַיָּם,

וְאֶתָּה גָּדוֹל,

וְאֶתָּה חָכָם,

וְאֶתָּה אֱלֹהִים:

וְאֲנִי גֹשׁ וְרֵמָה,

עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה,

כָּלִי מָלֵא כְלָמָה,

אֶכֶן דּוֹמָה.

צֵל עוֹבֵר,

רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב,

חֲמַת עֹכָשׁוּב,

עֶקֶב הֶלֶב,

עֶרֶל לֵב.

גָּדֵל חֲמָה,

חוֹרֵשׁ אֶזֶן וּמַרְמָה.

גְּבֵה עֵינַיִם,

קָצֵר אִפְּיִם.

Kajti ti si eden.

In Ti živiš,

Ti si močni,

Ti si stalni,

Ti véliki si,

Ti si modri,

Ti si Bog,

jaz pa le črv in gruda zemlje,

zemlje prah,

posoda, ki je napolnjena z gnusobo,

nem kamen

in minljiva senca,

dih, ki mine in se ne vrne,⁴⁰

gada strup

pokvarjeno

in neobrezano srce,

vročični prepirljivec,

žanjec ničevosti in prevare,

prevzetnega pogleda,

hitre jeze

⁴⁰ Ps 78,39.

טָמֵא שְׁפָתַיִם,
 נֶעֱקֵשׁ דְּרָכִים
 וְאֵץ בְּרִגְלִים.
 מָה אָנִי, מָה חַיִּי?
 וּמָה גְבוּרָתִי, וּמָה צְדָקָתִי?
 נִחְשֵׁב לְאִזְן כָּל יְמֵי הַיּוֹתִי
 וְאֶחָד־כִּי אַחֲרֵי מוֹתִי.
 מֵאִזְּנוֹ מוֹצֵאִי,
 וּלְאִזְן מוֹכֵאִי?
 וְהִנֵּה בָאתִי לִפְנֵיךָ אֲשֶׁר לֹא כֹדֶת,
 בְּעֵזוֹת פָּנִים,
 וְטִמְאֹת רַעֲיוֹנִים.
 וַיֵּצֵר זִוְנָה,
 לְגִלּוּלָיו פּוֹנֶה,
 וְתֹאזָה מִתְגַּבְּרָה,
 וְנִפְשׁ לֹא מִטְהַרָה,
 וְלֵב טָמֵא,
 אוֹבֵד וְנִדְמָה,
 וְגוֹף נִגְוָה,

in nečistih ustnic.

Vselej po krivi poti hodim

s hitrimi nogami.

Kdo sem? Kaj moje je življenje?

Kaj z močjo je moja? In kaj s pravičnostjo?

Vsi dnevi, ko obstajam, so kakor nič,

in po smrti sem še manj.

Iz ničā sem izšel,

v nič se vračam.

A glej: prihajam predte, navzlic postavi,⁴¹

s predrznim licem,

nečistih misli,

s pohoto,

ki k svojim se nečistostim obrača,

s poželenjem, ki se stalno večā,

z dušo brez čistósti,

s kalnim srcem,

uničenim in pogubljenim,

z ranjenim telesom,

⁴¹ Est 4,16.

מִלֵּא אֶסְפָּסוּף –

יוֹסִיף וְלֹא יִסּוּף.

לד

אֱלֹהִי,

78

יִרְעָתִי כִּי עֲוֹנוֹתַי רַבּוּ מִסֶּפֶר,

וְאֲשָׁמוֹתַי עָצְמוּ מִלְּזָכָר;

אֲךְ אֶזְכֹּר מֵהֶם,

כְּטָפָה מִן הַיָּם;

וְאֶתְוַדָּה בָּהֶם,

אוֹלֵי אֲשֶׁבִּיחַ שְׁאוֹן גְּלִיָּהֶם וְדֹכָיִם –

וְאֵתָה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסִלַּחְתָּ:

אֲשַׁמְתִּי בְּתוֹרָתְךָ,

בְּזִיתִי בְּמִצּוֹתֶיךָ;

גָּעַלְתִּי בְּלִבִּי וּבְמוֹ פִּי,

דִּבַּרְתִּי דָפִי;

הֶעֱצִיתִי וְהִרְשַׁעְתִּי,

וְדַתִּי, חֲמָסָתִי;

טָפַלְתִּי שָׁקֶר,

יַעֲצִיתִי רַע לְאִיז חָקֶר.

polnim zalege,⁴²
ki nenehno se množi.

xxxiv

79

Moj Bog,
vem, da krivičnosti so moje prešteviline, da bi jih naštel,
in da je pregreh preveč, da bi se jih spomnil.
In vendar priklical bom v spomin
kapljico morja,
da bi vsaj nekaj jih priznal.
Morda bom hrušč in butanje valov umíril
in Ti me slišal boš z nebes in mi boš odpustil.⁴³
Zoper postavo Tvojo sem grešil,
Tvoje zapovedi preziral.
Zasramoval sem jih v srcu in z usti.
Govoril sem gnusobno,
deloval sprevrženo, bil sem krivičen,
prevzeten in nasilen,
varal sem,
dával slab nasvet,

42 4 Mz 11,4.

43 1 Kr 8,34.

כִּזְבֹּתִי, לִצְחִי, מְרֹדִתִּי:

נֶאֱצַתִּי, סִרְדִּיתִי, עֲוִיתִי:

פִּשְׁעֵתִי, צָרְרִיתִי וְעָרְףִי הִקְשִׁיתִּי:

קִצְתִּי בְּתוֹכָחוּתִיָּהּ, רָשַׁעֲתִּי.

שַׁחֲתִי דָרְכִי,

תָּעִיתִי מִמַּהֲלָכִי.

עֲבָרִתִּי מִמִּצְוֹתֶיהָ וְסִרְתִּי –

וְאַתָּה צָדִיק עַל כָּל הַבָּא עָלַי,

כִּי אָמַת עָשִׂיתָ וְאֲנִי הִרְשָׁעֲתִי.

לֵה

אֱלֹהִי,

נִפְלוּ פָנַי בְּזִכְרִי כָּל־אֲשֶׁר הִכְעַסְתִּיהָ,

כִּי עַל כָּל־טוֹבוֹת שְׁגַמְלַתִנִּי – רָעָה גִּמְלַתִּיהָ.

כִּי בָרַאתִנִּי לֹא לִצְדָּקָה – רַק נִדְבָה,

וְלֹא בְּהִכָּרַת – כִּי אִם בְּרָצוֹן וְאַהֲבָה.

וְטָרַם הָיִיתִי בְּחִסְדָּהּ קִדְמַתִנִּי,

וְנִפְחַת רִיחִי בִּי וְהִחַיִּיתִנִּי;

וְאַחֲרֵי צֵאתִי לְאוֹרֵי הָעוֹלָם לֹא עֲזַבְתִּנִּי,

אֲבָל כָּאֵב חוֹמֶל גִּדְלַתִנִּי,

lagal sem, norčeval se, godrnjal,
bil sem upornik, neposlušen, grešil sem,
bil zločinski, stiskal in zatiral sem, bil svojeglav,
na Tvojo kazen gledal sem s prezirom, bil brezbožen,
svoje steze sem uničil,
zablodil s svoje sem poti.
Prestopil Tvoje sem zapovedi in se oddaljil od njih.
Ti pa pravičen si v vsem, kar se mi dogaja,
saj udejanjil si resnico – jaz sem ravnal napáčno.⁴⁴

xxxv

Moj Bog,

upadejo mi lica, ko spomnim se vsega, s čimer sem Te žalil;
za vse dobrote, ki si z njimi me izpolnil, sem Ti povrnil z zlom.
Ti si me ustvaril, ne iz potrebe, ampak le iz milosti,
neprisiljen, iz hotenja in ljubezni.
Pred mojim obstojem bila usmiljenja so Tvoja.
Ti si vdihnil vame svojega duha, da bi me oživil,
ko sem vdihnil zrak sveta, me nisi zapustil,
temveč si me vzgójil kot oče potrpljiv

⁴⁴ Neh 9,33.

וְכֹאֲמוֹן אֶת הַיִּזְק אֲמַנְתָּנִי,

עַל שְׂרֵי אֹמִי הַבִּטְחָתָנִי,

וּמִנְעִימוֹתֶיךָ הַשְּׁבַעְתָּנִי.

וּבִבּוֹאִי לַעֲמֹד עַל עֲמָדֵי חֹקְתָנִי,

וְקֹחַתָּנִי עַל זְרוּעוֹתֶיךָ וְתַרְגְּלָתָנִי.

וְחִכְמָה וּמוֹסָר לְמִדָּתָנִי,

וּמִכָּל־צָרָה וְצִוְקָה חֲלַצְתָּנִי,

וּבָעֵת עָבוֹר זַעַם בָּצַל יָדְךָ הַסִּתְרָתָנִי.

וּכְמָה צָרוֹת נִעְלְמוּ מֵעֵינֵי,

וּמֵהֶם גָּאֻלְתָּנִי.

. וּבִטְרָם בָּא הַתְּלָאָה, הַקְדֻמַּת רְפוּאָה לְמִכְתִּי וְלֹא הוֹדַעְתָּנִי.

וּבָעֵת לֹא נִשְׁמַרְתִּי מִכָּל־נֹזֶק – אֵתָה שְׁמַרְתָּנִי.

וּבִבּוֹאִי בֵּין שְׁנֵי אֲרִיזוֹת, שִׁבְרָתָ מִלִּתְעוֹת כְּפִירִים וּמִשֵּׁם הוֹצֵאתָנִי;

וּבַחֹל עָלִי חֲלִיִּים רָעִים וְנֶאֱמָנִים, חָנָם רִפְאֵתָנִי;

וּבִבּוֹא שְׁפָטִיָּה הָרָעִים עַל הָעוֹלָם, מִחֲרֵב הִצַּלְתָּנִי,

וּמִדְּבַר מִלֻּטָתָנִי,

וּבִרְעֵב וְנִתְנִי,

וּבְשֹׁבַע כֹּלְכֻלְתָּנִי,

וּבְהִכְעִיסִי אוֹתָךְ, כֹּאֲשֶׁר יִיטַר אִישׁ אֶת בְּנוֹ יִסְרָתָנִי,

וּבִקְרָאִי מִצָּרָתִי, נִפְשִׁי יִקְרָה בְּעֵינֶיךָ וְרִיקָם לֹא הִשִּׁיבוֹתָנִי.

in kot dojlja néguje rejenca,

Ti si na prsih moje matere mi dal gotovost

in me nasitil s svojimi radóstmi.

Ko sem postavil se na noge, si me Ti utrdíl,

vzel si me v roké in naučil me hoditi.

Poučil si v modrosti me in nauku,

me rešil vsake žalosti in stiske.

V času, ko se je razdivjala Tvoja jeza, si me skril v senco svoje roke.

Kako številnih stisk oči mi niso videle,

ker si me pred njimi rešil?

Preden zlo prišlo je, si že ozdravil mojo rano in mi nisi dal je niti začutiti.

In v času, ko se nisem varoval nesreče vsake, si me Ti obvaroval.

Ko sem znašel se v čeljustih levov, kočnike zdrobíl si njihovih mladičev in me

iz njih potegnil.

V bolečini od bolezni, zloveščih, dolgotrajnih, si me milostno ozdravil,

in ko hude kazni Tvoje so prišle nad svet, si meča me ubranil

in rešil me pred kugo.

Med lakoto si hranil me

in mi do sitega dal jesti.

Ko sem Te užalil, si me vzgajal, kot mož vzgaja sina lastnega.

Ko sem Te klical v stiski, je v Tvojih očeh moja duša bila dragocena in nisi

proč poslal me praznih rok.

וְעוֹד הַגְדֵּלֶתָּ וְהוֹסַפְתָּ עַל כָּל־יְהוָה:
בְּתוֹתָךְ לִי אֲמוּנָה שְׁלֵמָה לְהֶאֱמִיץ כִּי אַתָּה אֵל אֱמֶת,
וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת,
וּנְבִיאֶיךָ אֱמֶת.
וְלֹא נָתַתָּ לִי חֶלֶק עִם מוֹרְדִיךָ וְקִמְיָה,
וְעַם נָכֹל נֶאֱצוּ שְׁמֶךָ:
אֲשֶׁר בְּתוֹרָתְךָ יִלְעִיבוּ,
וּבְעוֹבְדֶיךָ יִרְיִבוּ,
וּנְבִיאֶיךָ יִכְזִיבוּ.
מֵרָאִים תִּמְדָּה –
וְתַחֲתֶיהָ עֲרֻמָּה;
מֵרָאִים נֶפֶשׁ זָכָה וְנִטְהָרָת –
וְתַחֲתֶיהָ תַעֲמֹד הַבְּהָרָת;
כִּכְלִי מָלֵא כְלֻמָּה,
רְחוּץ מִחוּץ בְּמִי עֲרֻמָּה –
וְכָל־אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא.

In še nekaj veličastnejšega vsemu si dodal,
naklonil si popolno mi zaupanje: prepričan sem, da si Ti resnični Bog,
da resnica Tvoja je postava
in da resnični Tvoji so preroki.

Nisi tistih mi naklonil deleža, ki se upirajo in dvigajo proti Tebi,
niti usode ljudstva nerazumnega, ki skruni Ti ime,
ki se norčuje iz postave Tvoje,
ali se bojuje proti hlapcem Tvojim,
ali ima preroke Tvoje za lažnivce.

Ti ljudje na videz so preprosti,
a so v notranjosti zvijačni.

Dušo kažejo, ki je čista in nedolžna,
v njih notranjosti pa je pekoči tur,
kakor posoda, napolnjena z gnusobo,
od zunaj le očiščena z vodami prevare,
a v njej je vse nečisto.⁴⁵

45 3 Mz 11,33.

קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסִדִּים וּמִכָּל הָאֲמֹת, אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עֲבֹדָהּ,

אֲמֵנָם, יי אֱלֹהֵי, אֹדֶה:

כִּי נִתַּתְּ בִּי נֶפֶשׁ קְרוּשָׁה –

וּבְמַעֲשֵׂי הָרָעִים טְמֵאתִיהָ,

וּבִיצְרֵי הָרָע חִלַּלְתִּיהָ וּגְאֻלְתִּיהָ.

אֵךְ יָדַעְתִּי,

כִּי אִם הִרְשַׁעְתִּי,

לֹא לָךְ – רַק לְעֶצְמִי הִרְעוּתִי.

אֲבָל יִצְרֵי הָאֶכָזֹר נִצְבּ עַל יְמִינִי

לְשֹׁטְנִי:

לֹא יִתְנַנֵּי הִשָּׁב רֹחִי,

וּלְהִכִּיז מְנוּחִי,

וְזֶה כַּמָּה לְהִבְיֹאוֹ בְּכַפֵּל רִסְגִּי חֲשֹׁבְתִי,

וְחִתְרָתִי לְהִשְׁכּוֹ מִיָּם הַתְּאֻוֹת אֶל הַיְּבֵשָׁה – וְלֹא יִכְלָתִי.

הִגִּיא מַחֲשָׁבוֹתִי

וְחִלַּל מוֹצֵא שְׁפָתַי:

אֲנִי חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת תַּמָּה –

וְהוּא חוֹרֵשׁ אֶנֶן וּמְרַמֶּה:

אֲנִי לְשָׁלוֹם –

Za vse Tvoje milosti sem premajhen, za vso resnico, ki svojemu naklanjaš jo služabniku.

Res, GOSPOD, moj Bog, Tebe bom hvalil,

kajti Ti si dal mi sveto dušo,

ki sem s slabimi jo deli onečistil,

z zlim nagnjenjem umazal in oskrunil.

A vem,

ko sem grešil,

ne Tebi, le sebi škodoval sem.

Toda strašno nagnjenje stoji na moji desni

in me skuša.

Ne dovoljuje mi, da bi zadihal

ali se počitka naužil.

Kolikokrat sem bil prepričan, da sem pod dvojno uzdo ga privedel,

se trudil z vesli, da bi iz morja poželenj pripéljal ga na suho – a nisem zmogel.

Ono uniči, kar je moj namen,

pokvari, kar mi z ustnic gre.

Načrtovati trudim se preprosto, jasno,

ono pa zapleta v pogubo, zvijačno pleteniči.

Predlagam mir,

וְהוּא לְמִלְחָמָה.

עַד שְׁמַנִּי לְרִגְלָיו הָרוֹם –

וַיֵּשֶׁם דָּמִי מִלְחָמָה בְּשָׁלוֹם.

וּכְמָה פְּעָמִים יָצָאתִי

לְהִלָּחֵם עִמּוֹ, וְעָרַכְתִּי

מַחֲנֵה עֲבָדָי וַחֲשׂוֹבָתִי

וְשָׂמַתִּי מַחֲנֵה רַחֲמִידָה לְעִזָּרָתִי.

כִּי אָמַרְתִּי:

אִם יָבוֹא יִצְרִי אֶל הַמַּחֲנֵה הָאֶחָת וְהִכְהוּ – וְהָיָה הַמַּחֲנֵה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה,

וּכְאֲשֶׁר חֲשַׁבְתִּי, כֵּן הָיָה.

וְהָיָה גִבּוֹר עָלַי,

וְהִפִּיץ חֵילִי,

וְלֹא נִשְׁאָר אֵלַי,

כִּי אִם מַחֲנֵה רַחֲמִידָה.

אֵדָה אֶדַע כִּי כִּם אֶתְקַפְּנִי,

וְהָיָה לִי מַעִיר לְעִזּוֹר –

אוֹלֵי אוֹכֵל נֶכֶד בּוֹ וְאַגְרָשְׁנוּ.

ono pa hoče vojno,
dokler me ne pretvori v svoj podnožnik
in vojno kri prelije v času mira.
Kako pogosto sem se pripravil,
da bi z njim se bojeval:
moje bogoslužje in pokora sta bila postavljena kakor vojaški tabor
in predse sem postavil tabor Tvojega usmiljenja, da bi mi bil v pomoč.
Rekel sem:
»Če skušnjavec pride nad en tabor in ga uniči, bo drugi tabor cel.«⁴⁶
In kot sem mislil, se je zgodilo.
Zlo me premagalo je nagnjenje,
zlomilo mi moči
in ni ostalo mi nič več,
le tabor Tvojega usmiljenja.
A vem, da zlo nagnjenje bom z njim premagal.
Tvoje usmiljenje mi bo v pomoč.
Morebiti bom močnejši: udarili bomo po njih in jih pregnali.⁴⁷

⁴⁶ 1 Mz 32,8.

⁴⁷ 4 Mz 22,6.

יהי רצון מלפניך, יי אלהי,
 לכף את יצרי האכזרי,
 והסתר פניך מחטאי ומאשמי –
 ואל תעלני בחצי ימי;
 עד אכין צרכי
 לדרכי,
 וצדתי
 ליום נסיעתי;
 כי אם אצא מעולמי,
 כאשר באתי,
 ואשוב ערום למקומי,
 כאשר יצאתי –
 למה נבראתי?
 ולראות עמל נקראתי?
 טוב לי עוד אני שם,
 מצאתי להגדיל פשע, ולהרבות אשם.
 אָנָּה, הָאֱלֹהִים!
 במדת רחמיה שפטני –
 אל באפה פדתמעטני.

Blagovoli, o GOSPOD, moj Bog,
 zatreti nagnjenje okrutno,
 moje grehe in napake svojemu prikrij obličju.
 Sredi mojih dni me ne iztrgaj,⁴⁸
 doklèr si ne pripravim nujnega
 za pot,
 doklèr ne oskrbim vsega
 za dan odhoda.
 Če ta svet moram zapustiti
 tak, kot sem vanj prišel,
 in v svoj kraj vrniti se iz njega gol,
 tak, kot iz njega sem izšel,
 zakaj sem bil ustvarjen?
 Sem bil poklican le za to, da videl bi nesrečo?
 Bolje zame bi bilo, da bi bil še tam,
 kot da sem od tam prišel, da bi svoj greh pomnožil in si povečal krivdo.
 Prosim, Bog,
 po usmiljenju mi svojem sodi,
 ne z jezo, da ne bom zavržen.⁴⁹

48 Ps 102,25.

49 Jer 10,24.

כִּי מֶה הָאָרֶם, כִּי תִדְיִנָּהוּ;
 וְהִבֵּל נִדְף, אִיד בְּמִשְׁקַל תְּבִיאָהוּ?
 וּבַעֲלוֹתוֹ בְּמֵאזְנֵי מִשְׁפָּט,
 לֹא יִכְבֹּד וְלֹא יִקַּל;
 וּמֶה יִסְכֹּדֶלֶךְ – לַעֲשׂוֹת לְרוּחַ מִשְׁקָל?
 מִיּוֹם הָיִיתוּ הוּא נִגָּשׁ וְנִעָנָה,
 נִגּוּעַ, מִכָּה אֱלֹהִים וּמַעֲנָה.
 רָאשֵׁיתוֹ מוֹץ נִהְדָּף,
 וְאַחֲרֵיתוֹ קֶשׁ נִדְף;
 וּבַחֲיֵיוֹ כַּעֲשֵׁב נִשְׁדָּף –
 וְהָאֱלֹהִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף.
 מִיּוֹם צֵאתוֹ מִרְחֹם אִמּוֹ,
 יִגֹּז לֵילוֹ וְאַנְחָה יוֹמוֹ;
 אִם הַיּוֹם יָרוֹם,
 מִתָּר תוֹלָעִים יָרֹם.
 הַמוֹץ יִדְפָּנוּ,
 וְהַקּוֹץ יִגְפָּנוּ,
 אִם יִשְׁבַּע –
 יִרְשַׁע,
 וְאִם יִרְעַב –

Kajti kaj je človek, da bi mu sodil?

Ubežni dih, kako lahko ga tehtaš?

Če na tehtnico ga položiš,

težak ne bo ne lahek.

Čemu bi tehtal veter?

Od trenutka, ko bivati začne, je stiskan in ponižan,

ranjen, udarjen od Boga, izmučen.

Na začetku pleva je, ki jo veter veje,

in na koncu kakor trs, ki je nošen sem ter tja.

V življenju pa je kakor posušena trava,

preganjan – in Bog je preganjalec.

Od dneva, ko je zapustil matere naročje,

njegova noč je zanj tesnoba in dan njegov le žalost.

Če danes je povišan,

ga požrli jutri bodo črvi.

Pred plevo se umika,

in že ga rani trn.

Če je sit,

postane zloben,

če je lačen,

עַל פֶּת לֶחֶם יִפְשַׁע.
 לִרְדֹּף הָעֶשֶׂר קִלּוֹ אֲשׁוּרִיו,
 וַיִּשְׁכַּח הַמּוֹת – וְהוּא אַחֲרָיו:
 בָּעֵת הַמִּצָּר יִרְבַּ אֲמָרִיו,
 וַיַּחֲלִיק דְּבָרָיו,
 וַיִּרְבֶּה נִדְרָיו;
 וּבִצְאָתוֹ לַמֶּרְחָב – יַחַל דְּבָרָיו,
 וַיִּשְׁכַּח נִדְרָיו,
 וַיַּחֲזֹק בְּרִיחֵי שַׁעְרָיו –
 וְהַמּוֹת בַּחֲדָרָיו.
 וַיִּרְבֶּה שׁוֹמְרִים מִכָּל־עֵבֶר –
 וְהָאוֹרֵב יוֹשֵׁב לוֹ בַּחֲדָר:
 וְהַזֹּאֵב לֹא יַעֲצָרְנוּ גֵדָר,
 מִבֵּא אֶל הָעֵדֶר.
 יִגְאָה, וְלֹא יָדַע לְמָה;
 וַיִּשְׁמַת, וְלֹא יָדַע בְּמָה;
 וַיַּחֲי, וְלֹא יָדַע בְּמָה.
 בִּילֻדוֹתוֹ,
 הוֹלִיךָ בְּשִׁרְיָוֵתוֹ;
 וּכְאֲשֶׁר תַּחַל רוּחַ הַתְּאֻוָּה לִפְעָמוֹ –

že greši za skorjo kruha.

Da si pridobi bogastvo, koraka hitro,
pozablja smrt, a ta je za njegovim hrbtom.

Ko tesnobo čuti, besede pomnožuje.

Sládko govori

in z zaobljubami je radodaren,
ko pa zunaj je nevarnosti, besede že prelomi,
pozabi svoje zaobljube,
okrepi zapahe si na vratih.

A smrt je v njegovih sobah.

Poveča straže na vseh koncih,
a ta, ki nanj preži, sedi v kamri
in pregrada volka ne ovira,
da na čredo plane.

Človek prihaja – in ne ve zakaj,
veseli se – in ne ve čemú,
živi, ne da bi vedel, kako še dolgo.

V otroštvu

samovoljnosti sledi,
ko pa preganjati začne ga poželenja duh,

יִתְעוֹרֵר לְאַסּוּף חֵיל וְהוֹן, וְיִסַּע מִמְּקוֹמוֹ,

לְרֶכֶב אֲנִיּוֹת,

וּלְרֹדֶף בְּצִיּוֹת,

וּלְהִבִּיא נַפְשׁוֹ בְּמַעֲוֹנוֹת אֲרִיּוֹת –

וְהִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת.

וּבְחֻשְׁבוֹ כִּי רַב הוֹדוֹ,

וְכִי כְּבִיר מְצָאָה יָדוֹ –

בְּשָׁלוֹם שׁוֹדֵד יְבוֹאֵנוּ,

וְעֵינָיו פָּקֹת, וְאֵינָנוּ.

בְּכָל־עֵת הוּא מְזַמֵּן לְתֵלָאוֹת,

חוֹלְפוֹת וּבָאוֹת,

וּבְכָל־שָׁעוֹת –

לְמַאֲרָעוֹת,

בְּכָל־הֶרְגָּעִים –

לְפָגְעִים.

וּבְכָל־הַיָּמִים,

עָלְיוֹ אֵימִים.

אִם רָגַע יַעֲמֹד בְּשִׁלּוֹה,

פָּתַע תְּבוֹאֵהוּ הָיָה.

prizadeva nakopičiti si moč in bogatijo, odide zdoma,
da bi vkrcal se na ladje,
lovil v puščavskih krajih,
življenje tvegalo v brlogih levov,
med zvermi pohajkoval.

In ko končno misli, da pomnožil je bogastvo,
da v njegovi roki je mogočnost,
ga v miru presenetil bo plenilec.
Njegove se oči bodo odprle: ničesar ni.

V vsakem hipu mu groze nesreča,
premena in propad,
vsako uro
nesreče,
vsak trenutek
stiska,
dan na dan
strahota.

Če le hip počiva v miru,
nenadoma ga doleti nezgoda.

אוּ בַמִּלְחָמָה יָבוֹא – וְחָרַב תִּגְפְּרוּ,

אוּ קִשְׁתְּ נַחֲוֶשֶׁה תַחלִּפְרוּ,

אוּ יְקִיפוּהוּ יְגוֹנִים,

אוּ יִשְׁטְפוּהוּ מַיִם וַיְדוֹנִים,

אוּ יִמְצְאוּהוּ חֲלָיִים רָעִים וְנֶאֱמָנִים,

98

עַד יִהְיֶה לְמָשָׂא עַל נַפְשׁוֹ,

וַיִּמָּצָא מְרוֹרֶת פְּתָנִים בְּרִבְשׁוֹ;

וּבָעֵת כָּאֵבֹ יִגְדֹּל –

כְּבוֹדוֹ יִדָּל,

וְנִעָרִים יִתְקַלְסוּ בּוֹ –

וְתַעֲלוּלִים יִמָּשְׁלוּ בּוֹ,

וַיִּהְיֶה לְטָרַח עַל יוֹצְאֵי מַעְיֹ,

וַיִּתְנַבְּרוּ לוֹ כָּל־רָעִיו.

וּכְבָּא עֵתוֹ יֵצֵא מִתַּצְרֵיו –

לְחַצֵּר מוֹת,

וּמִצֵּל חֲדָרָיו –

לְצִלְמוֹת.

וַיִּפְשֹׁט רִקְמָה וְתוֹלָע,

וַיִּלְבַּשׁ רֶמָה וְתוֹלָע;

וּלְעֶפֶר יִשְׁכַּב,

V vojno gre in meč ga rani,
ali ga zadene bronast lok,
ali si sledijo žalosti,
ali zalije silno ga vodovje,
ali zgrabijo bolezn ga, zlovešče, trdovratne,

doklèr ni sebi samemu v nadlogo,
in v svojem medu najde gadji strup.
In ko njegova žalost raste,
manjša se njegova slava.
Otroci ga začenjajo zasmehovati
in vladajo mu pridaniči:
še tem, ki so iz njegovih ledij, je v neznosno breme.
Vsi prijatelji se odvrnejo od njega kot od tujca.
Ko pa pride dan usojen in iz svojih dvorov se odpravi
v palačo smrti,
iz sence svojih sob
v najgostejšo senco,
zapusti obleke pozlačene in škrlatne,
odene v črve se in molje.
Leže v prah

וְיָשׁוּב אֶל יְסֻדּוֹ,

אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ חָצַב.

וְאִישׁ אֲשֶׁר אֱלֹה לּוֹ,

מִתִּי יִמְצָא עֵת תְּשׁוּבָה,

לְרַחוּץ חֲלָאת מְשׁוּבָה?

וְהַיּוֹם קָצֵר וְהַמְּלָאכָה מְרֻבָּה,

וְהַנוֹגְשִׁים אֲצִים,

חָשִׁים וְרָצִים;

וְהַזְמָן מִמֶּנּוּ שׁוֹחֵק –

וּבַעַל הַבַּיִת דּוֹחֵק.

לְכוּ אֱלֹהִי,

זָכַר נָא אֱלֹה הַתְּלָאוֹת,

אֲשֶׁר עַל אָדָם בָּאוֹת;

וְאִם אֲנִי הִרְעוֹתִי –

אֵתָּה תִּיטִיב אַחֲרִיתִי:

וְאַל תִּגְמַל מְדָה בְּמְדָה,

לְאִישׁ אֲשֶׁר עֲוֹנוֹתָיו בְּלִי מְדָה –

וּבְמִזְמוֹתָיו בְּלִי חֲמֻדָּה.

in v svojo vrne se osnovo,
iz katere je nastal.

Kdaj bo človek, ki se mu vse to dogaja,
našel spokoritev,
da bi nečistost svojega oskrunjenja izmil?
Dan je kratek in naloga neizmerna.
Nadzorniki zahtevajo premnogo,
brez potrpljenja so – in mudi se jim.
Čas iz njega se norčuje,
a hišni gospodar priganja.

Zato Te prosim, o moj Bog,
spomni teh nesreč se,
ki človeka doletijo.
In če ravnal slabo sem,
bodi Ti na koncu z mano dober
in ne vračaj mere z mero
možu, ki krivic je zagrešil brez mere
in bo v svojo smrt odšel, ne da bi kdo obžaloval.⁵⁰

50 2 Krn 21,20.

לח

אלהי,

אם עוני מנשוא גדול –

מה תעשה לשמה הגדול?

ואם לא אוחיל לרחמיה –

מי יחוס עלי חוץ ממך?

לכן אם תקטלני – לה איחל;

ואם תבקש לעוני,

אברח ממך אליה,

ואתפסה מחמתה בצלה;

ובשולי רחמיה אחזיק עד אם רחמתני,

ולא אשלחה, כי אם ברכתני.

זכר נא כי כחמר עשיתני,

ובאלה התלאות נסיתני.

על כן לא תפקד עלי כמעללי,

ואל תאכילני פרי פעלי;

והארדה לי אפה, ואל תקריב יומי,

עד אכין צרה לשוב אל מקומי;

ואל תחזק עלי למהר לשלחני מז הארץ, ומשארות אשמי

צרות על שכמי.

Moj Bog,

če prevelika moja je krivičnost, da bi jo nosil,

kaj stóril boš zaradi svojega velikega Imena?

103

In če v Tvoje usmiljenje upati ne smem,

kdo razen Tebe se me bo usmilil?

Čeprav hotél bi me ubiti, bi upal vate;

čeprav hotél zaradi moje bi krivice me kaznovati,

bi od Tebe zbežal k Tebi.

Skril pred besom Tvojim bi se v Tvojo senco.

Oklenil bi se resic Tvojega usmiljenja, doklèr se me ne bi usmilil;

ne bom Te izpustíl, doklèr me ne blagosloviš.

Spomni se, prosim, iz kakšne gline si me zgnetel

in v kakšnih me nesrečah preizkusil,

da me po mojih delih ne obiščeš

in ne nahraniš s sadom mojih del.

Naj Tvoja jeza nad menoj mi dolgo prizanaša in naj moj dan se ne približa,

dókler ne pripravim nujnega za povrnitev na svoj kraj;

in ne hiti me izgnati z zemlje, saj popotnica je mojih grehov

privezana na moje rame.

וּבַהֲעֲלוֹתָהּ בַּמִּשְׁקֶל עֲוֹנוֹתַי,

שִׁים לָהּ בְּכַף שִׁנְיָה תִּלְאוֹתַי;

וּבִזְכָּרָה רָשָׁעִי וּמִרְדִּי,

זָכַר עֲגִי וּמִרְדִּי;

וְשִׁים אֱלֹהִי

נִכַּח אֱלֹהִי.

וּזְכָרְנָא, אֱלֹהִי,

כִּי זֶה כְּמֵה לְאֶרֶץ גֹּדֵד צִנְפָתִנִי,

וּבְכוֹר גְּלוּת בְּחִנְתִּנִי,

וּמִרְב רָשָׁעִי צָרְפָתִנִי.

וַיִּדְעָתִי כִּי לְטוֹבָתִי נִסִּיתִנִי,

וַאֲמוּנָה עֲנִיתִנִי;

וּלְהִטִּיב לִי בְּאַחֲרִיתִי,

בְּמִבְחָן הַתִּלְאוֹת הַבְּאִתִּנִי.

לְכוּ אֱלֹהִי,

יִהְיוּ עָלַי רַחֲמֶיךָ,

וְאַל תִּכְלֶה עָלַי זַעֲמָךְ;

וְאַל תִּגְמַלְנִי כְּמַעֲבָדִי –

וַאֲמַר לְמַלְאָךְ הַמִּשְׁחִית: דִּי!

Ko grehe moje boš na tehtnico položil,
v skodelo drugo moje stiske daj.

Ko se moje zlobe boš spominjal in upora,
se spomni mojih stisk, mojih nesreč.

Eno proti
drugemu postavi;

spomni se, prosim Te, moj Bog,

kako za dolgo si potisnil me v deželo blodnje
in v talilnem loncu me izgnanstva preizkušal,
od množice zločinov z ognjem me očistil.

Vem, da si me preizkušal v moje dobro
in me ponižal v zvestobi;
da bi izkazal dobro mi v prihodnosti,
si dal prestati mi te težke preizkušnje.

Zato, moj Bog,

naj v Tebi se zbudi usmiljenje do mene
in naj Tvoja jeza zoper mene se ne razplamti do konca.
Ne povrni mi po mojih delih.
Raje reci angelu uničevalcu: Dovolj je.

ומה מעלתי ויתרונני,

כי תבקש לעונני?

ותשים עלי משמר,

ותצודני כתוא מכמר?

הלא ימי, חלף רבם ואינם –

והנשארים ימקו בעונם.

ואם היום לפניך הנני,

מחר עיניך בי – ואינני.

ועתה למה אמות?

כי תאכלני האש הגדולה הזאת?

אלהי,

שים עיניך עלי לטובה לשארית ימי המעטים,

ואל תרדף השרידים והפלטים:

והפלטה הנשארת מברד מהומותי,

אל יחסלנה ילק אשמותי,

כי יציר כפיה אני.

ומה יסכו לך כי רמה תקחני לאכל –

יגיע כפיה כי תאכל?

Kaj je odlika moja, dostojanstvo,
da bi Ti iskal moj greh
in krog mene bi postavljaj stražo?
Da z mrežo bi lovil me kakor antilopo?
Večina mojih dni je že minila. Ni jih več.
In tisti, ki ostajajo, se bodo v svoji krivdi dovršili.
Če danes, glej, pred Tvojim sem obličjem,
jutri, ko ozreš se name, več ne bom.
Zakaj bi zdaj umrl?
Naj me použije ta veliki ogenj?

Moj Bog,
nakloni mi pogled dobrote, maloštevilnim, preostalim dnem,
Ne preganjaj teh ostankov, ki so preživeli.
Tega, kar je rešeno bilo pred točo mojih stisk,
naj ne opustošijo kobilice pregreh.
Saj sem delo Tvojih rok,
in kakšna zate je korist, ko začeli glodati me bodo črvi,
da delo Tvojih bo dlani požrto?⁵¹

51 Ps 128,2.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵי

לְשׁוֹב עָלַי בְּרַחֲמֶיךָ –

וּלְהַשִּׁיבֵנִי בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ.

וּלְתַחַנְתִּי תַכִּיז לִבִּי, תִּקְשִׁיב אָזְנוֹךָ,

וּתַפְתַּח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ,

וּתִטַּע בְּרַעֲיוֹנֵי יִרְאָתְךָ;

וּתְגֹזֵר עָלַי גְּזֵרוֹת טוֹבוֹת,

וּתְבַטֵּל מֵעָלַי גְּזֵרוֹת רָעוֹת;

וְאַל תִּבְיֹאֲנִי לַיָּדִי נִסְיוֹן,

וְלֹא לַיָּדִי בְּזִיוֹן;

וּמִכָּל-פְּגָעִים רָעִים הַצִּילֵנִי,

וְעַד יַעֲבֹר הַיּוֹת בְּצִלְךָ תִּסְתִּירֵנִי;

וְהָיָה עִם פִּי וְהִגִּידֵנִי,

וְשָׁמַר דְּרָכֵי מַחֲטָא בְּלִשׁוֹנִי

וְזָכְרֵנִי בְּזִכְרוֹן עֲמֶךָ,

וּבִבְנֵי אֵילָמָה,

לְרֹאוֹת בְּטוֹבַת בְּחִירָיִךָ,

וְזַכְּנִי לְשַׁחַר דְּבִירָךָ

הַשָּׁמַם וְהַחֲרִיב;

Blagovoli, o GOSPOD, moj Bog,
se obrniti proti meni v usmiljenju
in me voditi do popolne spokoritve pred obličjem Tvojim,
za molitev k Tebi mi srce pripravi in pozorno me poslušaj.
S Postavo mi odpri srce
in nakloni mojim mislim strah.
Sprejmi zame dobre odločitve
in preženi proč od mene vsako zlo obsodbo;
ne vpelji me v roké skušnjave,
ne daj mi pasti v sramoto
in me reši vseh zloveščih srečanj.
Dokler poguba ne preide, v svojo skrij me senco,⁵²
z mojimi usti bodi, z mojo mislijo,
in bdi nad mojimi potmi, da ne bom grešil z jezikom.
Spomni se me, ko svojega se ljudstva spomniš
in pri graditvi svojega svetišča,
da dobrine videl Tvojih bom izvoljencev.
Očisti me, da bom smel stopiti v Tvoje najsvetejše,
ki je uničeno in opustelo,⁵³

52 Ps 57,1.

53 Iz 59,4.

וְלִרְצוֹת אֲבָנָיו וְעִפְרוֹתָיו,

וְרִגְבֵי חֲרָבוֹתָיו,

וְתַבְנֵה שׁוֹמְמוֹתָיו.

מ

110

אֱלֹהֵי,

יִדְעָתִי כִּי הִמַּתְחַנְנִים לִפְנֶיךָ –

יִלְיָצוּ עֲלֵיהֶם מַעֲשִׂים טוֹבִים אֲשֶׁר

אוֹ צְדָקוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר הִרְיָמוּ;

וְאֲנִי,

אִין כִּי מַעֲשִׂים,

כִּי אֲנִי נָעוּר וְרָקוּ,

כְּגֶפֶן בּוֹקָקוּ;

וְאִין כִּי

לֹא צֶדֶק וְלֹא כֶּשֶׁר,

לֹא חֶסֶד וְלֹא יֶשֶׁר;

לֹא תַפְלָה וְלֹא תַחֲנֹנָה,

לֹא תְמָה וְלֹא אֱמוּנָה,

לֹא צֶדֶק וְלֹא מִדָּה טוֹבָה,

לֹא עֲבוּדָה וְלֹא תְשׁוּבָה.

da bom svojo srečo našel v njegovem kamenju in prahu,
v njegove opustošenosti grudah
– saj znova boš pozidal njegove ruševine.

XL

111

Moj Bog,

vem, da vsi, ki Te prosijo za milost,
v svojo se korist sklicujejo na dobra dela, ki hodijo pred njimi,
ali na pravične dosežke, ki dvigajo jih predse.

Jaz pa

nimam del:

prazen sem in gol
kot zapuščena trta.

V meni ni ničesar.

Ne pravičnosti in ne kreposti,
ne milosti in ne poštenja,
ne molitve ne moledovanja,
ne nedolžnosti ne vere.

Nimam ne zaslug in ne lastnosti častivrednih,
ne češčenja ne pokore.

וּבְכֹן יְהִי רְצוֹן וְרַחֲמִים מִלְּפָנֶיךָ,

יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,

רְבוֹן כָּל הָעוֹלָמִים,

לְרַחֵם עָלַי,

וְהִיֵּית קָרוֹב אֵלַי;

לְפָקְדֵנִי בְּפָקֶדֶת שְׁלוֹם,

וְלִשְׁאֵת אֵלַי אוֹר פָּנֶיךָ,

וּלְהַמְצִיאֵנִי חַנּוּהַ.

וּכְפִי מַעֲשֵׂי אֱלֹהֵי־תִגְמֹלֵנִי,

וְחִרְפַּת נָבֵל אֶל תְּשִׁימֵנִי,

וּבְחֻצֵי יָמֵי אֶל תַּעֲלֵנִי,

וְאֶל תִּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי.

וּמַחֲטָאֵתִי טַהַרֵּנִי,

וּמִלְּפָנֶיךָ אֶל תְּשַׁלִּיכֵנִי,

וּבְכְבוֹד תַּחֲיֵנִי,

וְאַחֵר כְּבוֹד תִּקְחֵנִי.

וּבַעֲצַת מֶזֶן הָעוֹלָם הַזֶּה תּוֹצִיאֵנִי,

לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא בְּשָׁלוֹם תְּבִיאֵנִי,

וְאֶל־עַל תִּקְרָאֵנִי,

וּבֵין הַחֲסִידִים תּוֹשִׁיבֵנִי,

In vendar blagovoli dobrohotno,
o GOSPOD, naš Bog in Bog naših očetov,
Gospodar vseh svetov,
izkazati mi usmiljenje
in mi bodi blizu.
Obišči me z rešilnim obiskanjem,
naj mi zasiže Tvojega obličja luč
in naj najdem Tvojo milost.

Ne povrni mi po mojih delih
in ne naredi me za norčevski posmeh.
Sredi mojih dni me ne iztrgaj.
Ne skrij obličja pred menoj
in me očisti grehov.
Ne izženi me spred svojega obličja,
daj v časti mi živeti
in sam na koncu sprejmi me s častjo.
V uri, ko s tega mi sveta boš dal oditi,
v miru me privedi k življenju sveta, ki prihaja,
in pokliči me v višavo
in daj mi sedež med pobožnimi

וְעַם הַמְּנוּיִים מִחֶלֶד חֶלֶקֶם בְּחַיִּים תִּמְנְנִי,
וְלֹאֹר בְּאֹר פְּנִיָּה תִזְכְּנִי,
וְתָשׁוּב תַּחֲיִינִי
וּמִתְּהוֹמוֹת הָאָרֶץ תָּשׁוּב וְתַעֲלֵנִי,
וְאֹמַר: אֹדֶה, יְיָ, כִּי אֲנִפֶּת בִּי, יָשׁוּב אִפְּךָ וּתְנַחֲמֵנִי.
וְלֹדֶה, יְיָ, חֶסֶד עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר גָּמַלְתָּנִי,
וְאֲשֶׁר עַד יוֹם מוֹתִי תִגְמְלֵנִי.

114

וְעַל כָּל זֶה אֲנִי חָיִב
לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְפָאֵר וּלְרוֹמֵם אוֹתְךָ:
תִּשְׁתַּבַּח בְּפִי בְּרוּאֶיךָ,
תִּתְקַדֵּשׁ בְּפִי מְקַדְשֶׁיךָ,
תִּתִּיחַד בְּפִי מִיַּחַדֶּיךָ,
תִּתְפָּאֵר בְּפִי מִפְּאֲרֶיךָ,
תִּתְרוֹמֵם בְּפִי מְרוֹמְמֶיךָ,
תִּתְנַשֵּׂא בְּפִי מִנִּשְׁאֶיךָ –
כִּי אִין כְּמוֹד בְּאַלְהִים אֲדֹנִי, וְאִין כְּמַעֲשֶׂיךָ.

יְהִי לְרָצוֹן אֲמְרֵי פִי,
וְהִגִּיוֹן לִבִּי לִפְנֶיךָ,
יְיָ צוּרִי וְגֹאֲלִי.

in med tiste me prištej, ki imajo delež v življenju večnem.

Dostojnega naredi me, da bom sijal v luči Tvojega obličja.

Daj mi spet življenje

in iz globočin mi zemlje znova daj vziti,

da bom govoril: Hvalim Te, GOSPOD, ker si se srdil nad mano, a si svoj bes

pomíril in se me usmínil,⁵⁴

Tvoja milost je, GOSPOD, v vsej dobroti, ki si jo izkazal

in boš jo izkazoval do dneva moje smrti.

Po vsem tem pa moram se

zahvaljevati Tebi, slaviti in častiti, poveličevati Tebe.

Slávljen bodi v ustih vseh stvaritev svojih,

bodi posvečen v ustih tistih, ki te posvečujejo,

kot eden bodi izpovedan v ustih tistih, ki Tvojo enost so spoznali,

poveličan bodi v ustih tistih, ki Te povelčujejo,

povišan bodi v ustih tistih, ki Te povišujejo,

kajti nikogar ni, kot Ti si med bogovi,

moj Gospod, ni del, kakršna so Tvoja.

Naj bodo vsečne besede mojih ust

in misel mojega srca pred obličjem Tvojim,

GOSPOD, Ti moja skala, moj odrešenik.⁵⁵

⁵⁴ Iz 12,1.

⁵⁵ Ps 29,14.

Salomon ibn Gabirol
KRONA KRALJESTVA

IBN GABIROLOVA KRONA KRALJESTVA

117

Najprej se da reči: če bi bil namen pesmi, da osupi, se njen čas ne bi meril v stoletjih, temveč v dneh in urah in minutah. Nato: velik pesnik ni toliko izumitelj kot opisovalec. Ko so slavili Ibn Šarafa iz Berje, so kar naprej ponavljali, kako si je lahko edinole on zamislil, da zvezde ob svitu počasi padajo kot listje z dreves; če bi bilo to res, bi pomenilo, da je podoba plehka. Podoba, ki jo lahko naredi samo en človek, se ne dotakne nikogar. Na svetu je brezkončno stvari; vsako je mogoče vzporejati s katerokoli drugo. Kdor vzporeja zvezde z listi, ne ravna nič manj poljubno, kot če bi jih vzporejal z ribami ali pticami. Zato pa ni nikogar, ki ne bi vsaj enkrat okusil, da je usoda močna in bedasta, da je nedolžna in hkrati nečloveška. Iz tega občutenja, ki je lahko bežno ali trajno, a se mu ne more nihče izmakniti, je bil napisan Zuhairov stih. Ne more se povedati bolje, kot je bilo takrat povedano. Za povrh pa (in to je nemara bistvo mojega razmišljanja) čas, ki podira palače, stihe bogati... Čas širi prostor stihov, in poznam jih nekaj, ki, kot glasba, pomenijo vse vsem ljudem.

Jorge Luis Borges, *Averroesovo iskanje*, v: *Alef*,
prev. A. Berger, Ljubljana 1997, str. 77–78.

Averroesove besede v Borgesovi zgodbi nas ne uvedejo le v pokrajino nastanka *Krone kraljestva*, oslepljujočo svetlobo, ognjeno, trepetajoče, zlatomodro nebo, v gričevje, ki spominja na judejska pogorja, v orientalsko nizke zvezde, ki se spuščajo nad vinograde – »vsenaokrog se je do obnebjja razstirala Španija, v kateri je malo stvari, a se za vsako od njih zdi, da obstaja na bistven in večni način«, beremo nekaj strani

prej –, ampak tudi v danes težko razumljivo poetiko te pesnitve.

Najprej se da reči ...

da o Ibn Gabirolu, njenem avtorju, ne vemo prav mnogo.

Po mnenju znanega orientalista Bernarda Lewisa¹ se vsi podatki o njegovem življenju skrčijo na obnavljanje in poznejše ugibajoče dopolnjevanje dveh kratkih notic.

118

Prvo je zapisal muslimanski sodobnik judovskega pesnika, Sa'id (1029–1070). Ta toledski kadi v treh vrsticah svoje knjige *Tabaqat al-umum* (*Kategorije ljudstev*), nekakšnega *Who is who* takratnega islamskega sveta, pove, da je Salomon Ibn Gabirol živel v Zaragozi, da je študiral filozofijo, zlasti logiko, in da je bil zelo bistroumen in razsoden. Nato ga imenuje *akhfar*, s pridevnikom, ki ga lahko razumemo v različnih pomenih – »strog« ali pa »plašen«, »sramežljiv«. Rokopisna varianta ima namesto tega pridevnika glagol *ukhtudira* – »umrl je v rosnih letih«. Sa'id dejansko potem zatrdi, da je Ibn Gabirol odšel s tega sveta kmalu po svojem tridesetem letu, okrog leta 450 hižire, se pravi okrog leta 1058.

Drugo poročilo prihaja izpod peresa pesnika Mojzesa Ibn Ezre (pribl. 1060–1139); najdemo ga v njegovem eseju o hebrejskih pesnikih Španije, naslovljenem *Knjiga razprave in spomina*. Po tej notici je bilo pravo Ibn Gabirolovo ime Abu Ajub Sulajman in je bil sin Jahja Ibn Gabirola iz Cordobe. Rojen naj bi bil v Malagi – sam Ibn Gabirol se v nekaterih pesmih dejansko z akrostihom imenuje *ha-Malaki*, »Malažan« – in vzgojen v Zaragozi, kjer naj bi živel asketsko in se posvečal filozofskim študijem. Imenovali so ga rabi, a ni nikoli učil – očitno je šlo za nekakšen častni naziv. Iz Ibn Gabirolovih pesmi izvemo, da je kmalu osirotel in bil zato povsem odvisen od mecenov (ne smemo

¹ *The Kingly Crown by Salomon ibn Gabirol*, prevod, uvod, opombe B. Lewis, dodaten uvod in komentar A. L. Gluck, Notre Dame 2003, str. 1–3, z bibliografskimi referencami o virih v op. 1 in 3 na str. 9.

pozabiti, da takrat še ni bilo honorarjev za literate). Najprej ga je pod svoje okrilje vzel Jekutiel Ben Izak Ibn Hasan al Mutavakil Ibn Kabrun, judovski mecen, ki je imel visok položaj na arabskem dvoru v Zaragozi; Ibn Gabirol mu je posvetil številne panegirike. Leta 1039 pa so se začeli nemiri: eden izmed vojskovodij je izvedel proti kralju državni udar in Ibn Hasan je bil v političnem vrenju obsojen na smrt. Po tem dogodku se je pesnikov položaj na dvoru razumljivo poslabšal; leta 1045 je zato mesto zapustil. Zanj se je nato zavzel znameniti Samuel ha Nagid (993-1055), vodja španskih Judov, vezir na dvoru berberskih vladarjev v Granadi – to mesto so muslimani imenovali kar »judovsko«, *Gernatah al Jahud* – in tudi sam izvrsten pesnik. Po Ibn Ezri naj bi Ibn Gabirol umrl na začetku osmega stoletja (petega tisočletja od stvarjenja sveta), se pravi po 1040 po Kr., v Valenciji, kjer naj bi še bil viden njegov grob.² Po poznejši legendi – očitno judovski – ga je iz zavisti ubil neki arabski pesnik in ga zakopal pod figovec, vendar je ta naslednje leto tako obilno obrodil, da je pritegnil pozornost. Tako so odkrili truplo in morilca (to legendo je upesnil tudi Heinrich Heine; prim. pesem *Judah Ben Halevy* v njegovi zbirki *Romanzero*).

Čas, v katerem je živel Ibn Gabirol, velja za eno najsrečnejših obdobj judovstva. Liberalna in tolerantna dinastija Umajadov se je v svojem administrativnem delovanju opirala na Jude; simbioza muslimanske in judovske ustvarjalnosti je omogočila nepresežen razcvet kulture. Tudi na širšem območju *dal al-islama* je bil to trenutek duhovnega kipenja. Ibn Gabirolov sodobnik – in duhovni sorodnik – je bil perzijski novoplatonik Avicenna (arab. Ibn Sina, pribl. 980 – 1037 po Kr.

2 Če torej skušamo povzeti negotove podatke obeh notic, je bil pesnik rojen v Malagi med letoma 1020 in 1035 (verjetnejši je prvi datum), nekaj časa je živel v Zaragozi in umrl med letoma 1058 in 1070 (spet je verjetnejši prvi datum, čeprav v zadnjem času R. Loewe argumentira za drugega; prim. *Ibn Gabirol*, London 1989, str. 23). Nekateri poznejši avtorji domnevajo, da je umrl v Ocañi, 50 km od Toleda.

). Po vsem Bližnjem Vzhodu je zvenela tudi visoka poezija; Perzijec Umar Ibn Hajam se je rodil približno v času Ibn Gabirolove smrti. A vse seveda ni bilo tako idilično *multi-kulti*, kot se nam zdi danes. Mavrski Andaluziji so grozila španska krščanska kraljestva na severu, tudi sami Berberi in Arabci so bili stalno v sporih: spletke, obsodbe, mučenja in upori, izdaje in pokoli so bili nekaj vsakdanjega. Znanе so besede nekega kalifa, da v petdesetih letih svoje vladavine ni nikoli preživel niti meseca, ki ga ne bi skalila družbeni nemir ali bolezen. Čeprav Ibn Gabirol verjetno ni doživel pogroma, ko so muslimani leta 1066 v Granadi pobili 4000 Judov, je bil priča propadu Umajadov in izginotju kalifata.

Usoda je pesnika tepla tudi zasebno. Že v mladosti je bil bolehen, kakor izvemo iz njegovih pesmi; nekateri domnevajo, da je trpel za kožno tuberkulozo (verjetno tudi zato v *Kroni kraljestva* srečamo mnogo navedkov iz *Joba* – Lewis jih je naštel sedemnajst, več kot iz katere koli druge svetopisemske knjige z izjemo *Psalmov*). Kolikor vemo, se ni poročil in ni imel otrok, kar je med Judi veljalo vsaj za čudno: »Kdor se ne ženi, je podoben morilcu,« pravi njihovo izročilo, »saj zaradi njega Šekina, Božja navzočnost, zapušča Izrael.«

Osirotelost torej, osamljenost, odvisnost od denarja drugih, bolezen. Ta Jud je vedel, kaj je trpljenje. Kot je zapisal največji sodobni hebrejski pesnik Jehuda Amihaj v čudoviti pesmi *Ibn Gabirol*:

*Včasih gnoj,
Včasih poezija –*

*A vedno se nekaj izloči,
Vedno bolečina.*

*Moj oče je bil drevo v sadovnjaku očetov,
Pokrit z zelenim mahom.
O vdove mesa, sirote krvi,*

Moram zbežati.

*Oči, ostre kot odpirachi za konzerve,
So odprle težke skrivnosti.*

*Toda skozi rano v mojih prsih
Kuka Bog v veselje.*

*Jaz sem vrata
V njegovo stanovanje.³*

Bolečina pa ni uklonila Ibn Gabirolovega ponosa. Svojim sodobnikom – tudi someščanom in zlasti Arabcem, o katerih pravi, da so »požrešne zveri, ki vse raztrgajo in razgrizejo« – v pesmih ni prizanašal s satiro, zato je veljal za domišljavega in brezčutnega, vzvišenega in neprilagodljivega. »Njegova jezljivost je neukrotljivo in z nebrzdanim nasiljem vladala nad njegovim razumom,« je zapisal Mojzes ben Ezra.⁴

Če bi bil namen pesmi, da osupi, se njen čas ne bi meril v stoletjih, temveč v dneh in urah in minutah ...

Ostaja nam torej predvsem poezija, katere čas se meri v stoletjih. Ibn Gabirolovo pesniško delo – ohranilo se je več kot štiristo pesmi in še vedno odkrivajo nove – se navadno deli na »svetno« in »religiozno«, pri čemer je ta delitev malce posiljena, saj tudi mnogo svetnih pesmi uokvirja molitveni nagovor Stvarniku.⁵ Njegov jezik v poeziji je brez

3 Jehuda Amihaj, *Ura milosti*, prev. U. Zupan, Ljubljana 1999.

4 Salomon ibn Gabirol, *La couronne royale (Kether malcouth)*, uvod, prevod in opombe P. Vuillaud, Pariz 1953, str. 28.

5 Prim. R. Loewe, *Ibn Gabirol*, London 1989, str. 54: Konvencionalna razdelitev Ibn Gabirolove poezije napačno predstavlja pomen kategorij *qodeš* in *hol*, ki v judovski misli nista zoperstavljeni, temveč komplementarni. Loewe se zato odloča za oznaki »družbena/družabna« (*social*) in »bogoslužna« (*liturgical*) poezija.

izjeme hebrejščina, ki je bila za Jude kljub temu, da so govorili in pisali arabsko, svet, celo zakramentalen jezik; kako jo je cenil sam pesnik, lahko vidimo iz verzificirane hebrejske slovnice v štiristo verzih (ohranilo se jih je le sto) *Šir besod dikduk sefat kodeš*; to pesnitev, znano tudi kot *Anaq* (*Velikān*), je napisal že pri devetnajstih letih.

V svetnih pesmih, ki se metrično strogo podrejajo tujim, skrajno zapletenim arabskim pesniškim vzorcem,⁶ srečamo znane topose tedanje poezije: opevata se vino in ljubezen, toži se nad minljivostjo in ničevostjo sveta, hvalijo se mecen in v sarkastični polemiki smešijo sovražniki. Ob vsej konvencionalni tematiki pa je ta poezija, ki je vse do najdbe kairske genize potonila v pozabo,⁷ pomenila pomemben prelom, saj je v njej izpričano nadvse živo osebno občutje.

6 Asimilacijo judovske metrike arabski, ki jo je začel v desetem stoletju Dunaš Ibn Labrat, je privedel do vrhunca prav Ibn Gabirol.

7 V tej zakladnici dokumentov so namreč preučevalci prvič našli potrdilo za domnevo, da je včasih obstajal popoln *diwan* Ibn Gabirolovih svetnih pesmi. V devetnajstem stoletju so jih skušali zbrati iz različnih rokopisov knjižnic v Oxfordu, Parmi, Dunaju, St. Peterburgu in drugod. Naposled pa se je v Iraku skoraj čudežno našel celovit rokopis skoraj popolnih *diwanov* Ibn Gabirola in Mojzesa Ibn Ezre, Jehuda Halevija in Todrosa Abulafie, ki jim je bil dodan izbor manj znanih judovskih pesnikov Španije, Provanse in Bližnjega Vzhoda. Prim. dramatično poročilo o najdbi v eseju P. Cola, *Solomon ibn Gabirol: An Andalusian alphabet*, v: *Selected Poems of Solomon Ibn Gabirol*, Princeton: Princeton University Press 2001, str. 9sl.

Velika samozavest je vidna že v Ibn Gabirolovi znameniti mladostni pesmi *Ani hasar*, »Knez sem«:

אני השר

אני השר – והשיר לי לעבד, / אני כנור לכל שרים ונוגנים,
ושירי פעטרה למלכים / ומגבעות בראשי הסגנים.
והנני ביש עשרה שנותי – / ולבי בן כלב בן-השמונים!

123

*Knez sem in pesem je moj suženj.
Kinor sem za vse kneze in dvorske glasbenike.
Moja pesem je kot krona kraljev,
kot turban na vezirskih glavah.
Glej, šestnajst let imam
– a moje je srce v njih,
kot bi jih štelo osemdeset.*

V zrelih svetnih pesmih se ta hipertrofirani jaz počasi umika in izginja v prosojnost izginjajočega opazovalca, npr. v pesmi *Avej š'ha-kim*, »Nevihtni oblaki«:

עבי שחקים

עבי שחקים כשורים געו	כי הסתו זעף ופניו רעו
ויכמו תרגים ירדפם סער, כמו	סרגי בקרגי יובלים תקעו
ובני שחקים בערפל תעו	אף כוכבי בקר באורם לעו
שמש נשאם על כנפיו על פני	ארץ, ועת כי נבקעו-נבקעו
איך עמדו, איך כבדו נגדה, ועת	קלו כמו נשר אזי נסעו
פחי גשמים רקעם רוח, ועב	קצץ פתילים, עד שאול נגעו
הוא הרנה, נחת גודדיה וגם	הכין תלמיה עדי נזרעו
גלה יבול הרים אשר נסתה כמו	סודות ידעם איש ולא נודעו
כל הסתו בכו ענניו עד אשר	חיו עצי שדה אשר גועו.

*Nevihtni oblaki so se spustili kakor biki.
Zima se je jezila. Njen obraz je potemnel
in severni vetrovi so oblake pregnali kot šelestečo volno.
Bili so kot pomorski kapitan, ki piha v rog.*

*Otroci nevihte so počrneli v gosti megli
(in jutranje zvezde so izginile v svojem sijaju).
Potem jih je sonce s krili pometalo
po obličju zemlje, dokler se niso pretrgali.*

*Kako so se umirili, kako so lebdeli nad polji
in se vrnila lahki kakor orli,
sledeč svojim potem.*

*Veter je zvijal listje plohe
in oblaki so bili razrezani v niti, ki so se spuščale v Šeol –
napojile so žejne njive in brazde pripravile na setev.*

*Na gričih so se razodele skrite trave
kakor skrivnosti, ki jih človek pozna, a dolgo zamolčuje:
Oblaki so jokali vso zimo, dokler se življenje
na polju ni nenadoma spet dotaknilo suhega drevja.*

Iz opazovanja se v »pesmih nravnih nasvetov« (kot jih je poimenoval španski prevajalec Ibn Gabirola Maria José Cano) vedno znova rojeva *contemptus mundi*:

מה תפחדו נפשי ומה תגורי ? / שכני וגורי באשר תגורי.
אם גחשבה תבל קטנה לך כסף / אנה, עניה סערה, תתורי ?
טוב מהלך אנה ואן כי תשבי / לפני אדניך ולא תסורי.
אם מאנוש תגורי תעזרי / ושכר פעלתך אזי תשורי.
אם תאות נפשך קעיר מבצר. הלא / תפל בידך אם מעט תצורי.
אין לך בקרב האדמה נחלה ! / עורי לבקש אחריהך, עורי !

Zakaj si prestrašena

Zakaj si prestrašena in polna groze, moja duša?

Bodi tiho in prebivaj, kjer prebivaš.

Če svet ti je droben kakor dlan,

kam neki skušaš priti, izmučena od viharjev?

125

Bolje kot da hodiš sem ter tja,

je sedeti pred Gospodovim obličjem, ne da bi odšla drugam;

če pa se odmakneš od ljudi, boš deležna pomoči

in za svoje delo gotovo ugledala plačilo.

Četudi bi bila želja tvoje duše kot utrjeno mesto,

bo sčasoma padla v tvoje roke.

Na tej zemlji nimaš deleža –

zato se zbudi in išči onstran, ki prihaja.

Zbudi se.

V svoji religiozni poeziji se Ibn Gabirol opira na biblično in staro judovsko tradicijo, vendar izročilo liturgičnih napevov, ki so pretežno le verzificirani midraši, razklenja v novo sporočilnost. Že pri šestnajstih letih je napisal *'Azaharoth*, verzni katalog šeststotrinajstih zapovedi, ki so temelj judovske pobožnosti.⁸ Ohranilo se je več kot sto njegovih *pijutim* (liturgičnih pesmi) in *s'lihot* (spokornih pesmi). Odvrnitev od sveta, ki jo upesnjuje že »svetna« poezija, v njih postane vdana pobožnost, ki oscilira med nadosebnostjo liturgične hvalnice in osebno pobožnostjo, kakršna se npr. kaže v tej značilni pesmi:

⁸ V sefardskih skupnostih se pesnitev še vedno bere med binkoštnim bogoslužjem (*Šavu'oth*).

שחר אבקשך

שחר אבקשך, צורי ומשגבי, / אערך לפניך שחרי וגם ערבי.
לפני גדלתך אעמד ואבהל, / כי עינך תראה כל מחשבות לבי.
מה זה אשר יוכל הלב והלשון / לעשות, ומה כח רוחי בתוך קרבי?
הנה לך תיטב זמרת אנוש, על כן / אודך בעוד תהיה נשמת אלוה בי!

126

Iščem te zarana

*Iščem Te zarana, moja skala, moje zatočišče,
častim Te zjutraj in zvečer.
Pred Tvojo neizmernost
se postavim zmeden
in prestrašen, saj Tvoj pogled
vidi vse misli mojega srca.*

*Le kaj bi lahko ustvarili srce
in jezik in moč duha v meni,
da zate bi bilo primerno?*

*A glej, človekova te pesem umilosti.
Zato Te bom slavil,
dokler se v meni giblje Božji dih.*

Pesniku vsaka razsežnost bivanja postane spodbuda za hvalnico,
kakor priznava v pesmi Š^eloša nos^edu jahad:

שלשה נוסדו יחד

שלשה נוסדו יחד לעיני, / ושימון זכרך תמיד לפני:
לשמך – אני אזכיר שמך, / והם עדי לעדי נאמני.
מקום שבת – יעורר מחשבותי, / ברקעו אזכרה רקע אדני.
היגוי לבי – בהביטי בקרבי: / בכל עת ברכי, נפשי, אדני!

*Troje se zedinja mi v očeh,
da vedno se ohrani Tvoj spomin pred mano:
Tvoje nebo, ki me spomni na Ime
in je zame zvesta priča;
kraj, kjer prebivam, ki zbudi mi misel
na roko, ki je razprostrla zemljo pod menoj;
premišljevanje mojega srca, ko se ozrem v notranjost -
vedno Gospoda blagoslavljam, moja duša.*

In vendar je judovska skupnost tej novi duhovni poeziji sprva nasprotovala in je ni hotela vključiti v uradno bogoslužje. Šele postopoma so Ibn Gabirolove pesmi tudi za bralce zažarevale v svoji pravi lepoti. Številne so postale del molitvenikov – zlasti španskih, a tudi nemških in romunskih Judov ter celo karaitov.

Stoletje po pesnikovi smrti je Mojzes Ibn Ezra v že omenjenem eseju zapisal:

Ibn Gabirol je bil veščak, ki je dosegel popolnost v rabi jezika – nekdo, ki je dosegel mojstrstvo v tem, kar je namen vse poezije ... Njegova obravnava metafizičnih problemov spominja na poznejšo muslimansko poezijo in mu je prislužila sloves gospodarja jezika in kralja poezije ... Kdor koli intenzivno preučuje njegovo pesništvo ... se nauči ceniti moč njegovih aluzij na Toro in telo rabinske tradicije.⁹

Al Harizi (1165–1225) mu je naklonil še večjo hvalo:

Ibn Gabirol je dal dehteti sladki dišavi pesmi, kakršne ni nikoli ustvaril noben pesnik pred njim niti za njim. Pesniki, ki so mu sledili, so se ga trudili posnemati, vendar niso mogli doseči niti

⁹ Nav. po Salomon ibn Gabirol, *A Crown for the King*, prev. D. R. Slavitt, New York/Oxford 1998, str. X.

prahu njegovih nog, tako kar zadeva moč njegovih figur kot silo njegovih besed.¹⁰

Krona kraljestva je najpomembnejša izmed Ibn Gabirolovih religioznih pesmi. Danes »po splošnem soglasju velja za največjo hebrejsko religiozno pesnitev srednjega veka in eno najpomembnejših del hebrejske literature od dokončanja Stare zaveze« (Bernard Lewis). Čeprav tudi sama dolgo časa ni dobila mesta v liturgiji, kakor dokazuje več španskih rokopisov liturgije iz obdobja pred izgonom Judov, je bila naposled vključena v najslovesnejše sinagogalno bogoslužje, ki se opravlja na pravni dan, *jom kipur*, se pravi med vsakoletno izpostavitvijo judovske skupnosti pred Boga v postu in pokori. Po sefardskem izročilu se bere po bogoslužju zvečer ali pred jutranjo liturgijo.

Krono kraljestva lahko razčlenimo na več načinov.

Nekateri razlagalci v njej vidijo osnovno dvodelno zgradbo: prvi del naj bi bila hvalnica Boga (kitice 1–32), drugi izpoved in prošnja za milost (kitice 32–40); ta dva dela naj bi bila vklenjena v kratek *exordium* in sklepno hvalnico. Drugi v pesnitvi prepoznavajo osnovno tridelno strukturo. Pesnik v prvih devetih kiticah slavi Boga, njegovo nedoumljivost in obstoj, enost in večnost, večno slavo in stvariteljsko moč. V drugem delu, od desete do dvaintridesete kitice, slavi samo stvarstvo, v katerem se razkriva Bog, ki je po sebi nedoumljiv. Pri tem se Ibn Gabirol navezuje na znanost svojega časa (zlasti astronomijo, ki je tedaj pogosto vključevala tudi astrologijo) in želi v planetih in njihovih vplivih na človeški svet prepoznati znamenja Božjega veličastva (podobno kot so že biblični pesniki prevzemali himne Egipčanov in Kanaancev in jih spreminjali v poezijo Božje hvale).¹¹ Tretji del (kitice 33–40) sestavlja osebna molitev, v kateri pesnik razkriva brezna človeške duše, izpoveduje svojo grešnost in nemoč na poti do Boga

¹⁰ Salomon ibn Gabirol: *La couronne royale (Kether malcouth)*, str. 15.

¹¹ Prim. npr. Ps 19, ki je verjetno preoblikovanje kanaanske himne soncu, in Ps 104, ki izhaja iz egipčanske hvalnice pobožanstvenega kralja-faraona.

ter razgalja svoje »zlo nagnjenje« (*jecer hara*), ki ga lahko porazi le Božje usmiljenje. Nedoumljivo Božanstvo, ki povsem obvladuje kozmos, se razkrije kot osebni Bog prav v največji intimnosti molitvenega doživetja. D. R. Slavitt¹² opozarja na vzporednico z velikim hasidom, rebbejem Nahmanom iz Breslava, ki je osem stoletij pozneje učil, da strtost srca odpira vrata do Večnega, in v hrepenenju človeka po Bogu prepoznal hrepenenje Boga samega po človeku. Če se Bog v naravi razodeva v njenem ambivalentnem veličastvu, se v zadnjem delu pesnitve razkriva ravno v molilčevi grešnosti in nemoči. Ibn Gabirol se tu odpove prvi osebi množine, liturgičnemu »mi« verujočega občestva, in vztraja pri radikalno osamljenem jazu: molitev v samoti in individualnosti postane univerzalna. Vsi smo enaki, vsi se lahko prepoznamo v teh ostrih krikih, iskrenem in prepričljivem ihtenju. Vedno pa sta mogoča spokoritev in izlitje nedoumljive Božje milosti: Božja jeza se tako spremeni v tolažbo. Šele radikalna iskrenost človeka očisti in mu omogoči, da hvalnico, s katero se je pesnitev začela, primerno konča. Zadnji verz pesnitve je navedek devetnajstega psalma, s katerim se konča tudi znamenita judovska molitev *Šmone Esre*, »Osemnajst prošenj«.

Vsaka delitev pesnitve je seveda provizorična: njeni deli se med seboj prepletajo in navzkrižno osvetljujejo. Na to opozarja že sam naslov pesnitve, ki izvira iz *Esterine knjige* 2,17. Po P. Vuillaudu podoba krone evocira krožno strukturo – »enost in večnost, ki ju oznanja Ibn Gabirolova pesnitev, nimata ne začetka ne konca«. ¹³ Ravno izkušnja Božjega veličastva, s katero se pesnitev začne, lahko v molilcu-hvalilcu zbudi občutek lastne grešnosti in nehvaležnosti ob očitnosti Božje dobrote v stvarstvu, obenem pa mu razkritje Veličastva omogoči izhod iz izkušnje lastne ničnosti in pogum, da na Boga naslovi končno prošnjo za milost in usmiljenje.

Nato: velik pesnik ni toliko izumitelj kot opisovalec. Podoba, ki jo

¹² Nav. d., str. ix.

¹³ Salomon ibn Gabirol, *La couronne royale (Kether malcouth)*, str. 14.

lahko naredi samo en človek, se ne dotakne nikogar. ... Na svetu je brezkončno stvari; vsako je mogoče vzporejati s katerokoli drugo. Kdor vzporeja zvezde z listi, ne ravna nič manj poljubno, kot če bi jih vzporejal z ribami ali pticami ...

Kakšne so značilnosti jezika v pesnitvi? Vsekakor ta pesnik ni izumitelj. Ne ker tega ne bi *zmogel* – njegovo obvladovanje jezika je fascinantno in danes pravzaprav tako težko najdljivo kot večšina krasilcev andaluzijskih mošej – , ampak tega *noče*. Takoj opazimo, da se hote navezuje na tradicijo, zlasti na psalme in modrostno svetopisemsko književnost; več podobnosti zaznamo tudi s kumransko himniko. V času, ko velja kot odlika pesniškega ustvarjanja novost izraza za vsako ceno, težko cenimo pesnjenje, ki ima namen po svoje povedati že izrečeno – in to pogosto prav z besedami, ki so bile uporabljene že nekoč. Včasih je bilo drugače. Tudi zahodno izročilo pozna *cento*, kolaž citatov iz klasične pesniške avtoritete, ki jih je pesnik uporabil za novo pesem. Na krščanskem Vzhodu najdemo podobno rabo izročila v ustvarjanju »novega« npr. v delu *Christòs páschon*, ki so ga pripisovali sv. Gregorju iz Nazianza: v njem so citati iz grških tragikov spleteni v poročilo o Kristusovem trpljenju. Toda v Andaluziji enajstega stoletja je tovrstna poetika smrtno resne igre z izročnim dosegla vrh. V *Kroni kraljestva* srečamo nadvse pogoste citate in namige (*remasim*) na hebrejsko Biblijo, pri čemer se Ibn Gabirolova aluzivnost – za razliko od posvetnih centonov ali transpozicij antične književnosti v religiozno vsebino – opira na judovsko prepričanje o neizčrpnosti svetopisemskega pomena. »Vsak človek ima svojo Toro«, pravi judovski izrek; sefardska hebrejska poezija je očitno tu tudi zato, da pokaže njegovo resnico. *Krona kraljestva* izrablja mnogopomenskost najbolj obskurnih bibličnih *hápax legómena*. Na delu je poetika pomenotvornosti, ki skoraj ne potrebuje besedotvornosti. Svetopisemski navedki so pogosto ezoterično obrnjeni v povsem nove pomene; za oceno njene inovativ-

nosti je dovolj primerjati sklepne verze kitic (ti so praviloma dobesedni navedki iz Biblije) z njihovim prvotnim kontekstom.

Ta pesnik ni izumitelj – in to noče biti – tudi na dosti globlji ravni. Njegove prispodobe namreč niso iznajdbe, ampak pletejo mrežo, ki ima po njegovem prepričanju svoj vzorec v samem tkanju realnega. Zakaj je torej *Keter malhut* »velika« oziroma – z Borgesom rečeno – »ne-poljubna« pesnitev? Odgovor je preprost. Pesnik v njej izreka resnico sveta, ker upesnjuje stvari take, kot so. *Globinsko opisuje*. Zarisuje uzrto resnico človeške usode. In *Keter malhut* je »večja« – še manj poljubna – od drugih Ibn Gabirolovih pesmi, ker se v njej izreka temeljni okvir, znotraj katerega ni možno le njegovo pesnjenje, ampak kakršno koli resnično pesnjenje sploh.

Take trditve seveda sodobnega bralca, navajenega na sekularno polje »čiste literature«, spravijo v zadrego. Kako lahko molitveni nagovor izreka resnico sveta? Kako lahko očituje človekov položaj v njem? Ali ni vera, ki jo predpostavlja tak molitveni nagovor, vedno nekaj povsem partikularnega, v judovskem primeru vezanega na kontingenco dežele in ljudstva, religije in običaja? Nekaj v najboljšem primeru etnološko ali literarnozgodovinsko zanimivega? Gabirol se s tem ne bi strinjal. Preden njegovo molitveno pesniško lego z distanco označimo kot stvar poljubne opcije, mu moramo prisluhniti tudi kot *mislecu*: *Durch Gedanken glänzt Gabirol / Und gefällt zumeist dem Denker* (»Po misli sije Gabirol/in zlasti mislecu ugaja«), pravi Heinrich Heine.

Seveda spremna beseda k pesnitvi ni pravo mesto, da bi obnavljali Ibn Gabirolov zapleteni filozofski sistem,¹⁴ želel pa bi opozoriti na njegovo osnovno strukturo in zavezujočnost, ki je v temelju povezana z njegovo pesniško-religiozno držo. Srečo imamo, da nam te drže ni treba rekonstruirati le na podlagi poezije, ampak se lahko pri tem

14 V slovenščini je povzetek tega sistema dostopen v knjigi G. Vajde, *Judovska srednjeveška misel*, prev. V. Snoj, Celje 2001.

opremo na Ibn Gabirolov filozofski *magnum opus*: ozadje *Krone kraljestva* namreč lahko razberemo v razpravi, ki nosi naslov *Vir življenja*,¹⁵ napisana je bila v arabščini, a se je ohranila le v latinskem prevodu iz dvanajstega stoletja z naslovom *Fons Vitae*. Okrog leta 1150 ga je naročil toledski nadškof, delo pa je opravil spreobrnjeni Jud Janez Sevillski s pomočjo arhidiakona Dominga Gundisalvija.¹⁶ Šele leta 1846 ga je na podlagi hebrejskega izvlečka, ki ga je z naslovom *Mekor hajim* pripravil Šem Tov Falaquera, kot Ibn Gabirolovo delo identificiral Salomon Munk v *Literaturblatt des Orients*. Delo je bilo vplivno – in kontroveržno tudi na krščanskem Zahodu. Tu so njegovega avtorja poznali pod

15 Po mnenju Raphaela Loeweja je *Vir življenja* nekakšna predštudija za *Krono kraljestva*, prim. *Ibn Gabirol*, London 1989, str. 35. Ibn Gabirol je sicer, kot trdi v neki svoji pesmi, napisal dvajset knjig, vendar sta se poleg tega filozofskega spisa ohranili le dve. Še v Zaragozi je napisal etični spis *Oplemenitev lastnosti (ali kakovosti) duše (Kitab islah al-akhlaq)*. Delo je tako kot vsi njegovi teoretski traktati napisano v arabščini, a ga je v hebrejščino že leta 1167 pod naslovom *Tikun midot hanefeš* prevedel Juda Ibn Tibon (danes ga lahko beremo tudi v angleškem prevodu Stephena S. Wisea: *The Improvement of the Moral Qualities*, prev., New York: Columbia University Oriental Series, 1901). V arabskem besedilu skoraj ne najdemo bibličnih citatov, saj gre za čisto filozofsko, fiziološko-karakterološko razpravo – napotek za vzgojo petih čutov in vodilo pri ravnanju s štirimi telesnimi sokovi antične medicine. Avtorstvo zbirke sentenc *Izbor biserov* (arab. *Muhktar al-jawahir* – tudi to knjigo je Ibn Tibon prevedel v hebrejščino kot *Mivšar Pninim* in so jo v šestnajstem stoletju prevedli v latinščino) je sporno; v njej se v štiriinšestdesetih poglavjih prepletajo grški, arabski in rabinski modrostni izreki in pregovori.

16 V nadaljevanju jo navajam po izdaji Clemensa Bäumkerja, Münster 1895, FV II, 20, str. 76 (ta izdaja je v elektronski obliki dostopna na medmrežnem naslovu www.archive.org). Delo je sicer dostopno tudi v sodobnem francoskem (v: Schlanger 1968), nemškem in španskem prevodu: Salomon ibn Gabirol: *Die Lebensquelle*, izd., prevod in uvod S. Gehlhaar in L. Orm, Cuxhaven 1989 (= Studentexte Philosophie, 3); Shelomo ibn Gabirol, *La Fuente de la Vida (Fons Vitae)*, prev. Federico de Castro y Fernandez, revizija Carlos del Valle, Barcelona 1987.

imeni Avicebron, Avicebrol, Avicembron, Albenzubron ali Avencebrol (podobno kot so Ibn Rušda prekrstili v Averroesa in Ibn Sino v Aviceno). Precej nenaklonjeni so mu bili aristoteliki, npr. Albert Veliki¹⁷ in Tomaž Akvinski,¹⁸ medtem ko so se frančiškani, npr. Duns Scotus, nad njegovimi tezami večinoma navduševali. Guillaume d' Auvergne, pariški škof in teolog, je imel avtorja dela (ki ga sam sicer imenuje *Fons sapientiae*, »Vir modrosti«) za Arabca, ki je bil očitno kristjan.

Ob branju *Izvira življenja* vidimo, da običajne oznake *Krone kraljestva* – »novoplatonska didaktična pesnitev«, »religiozna molitvena pesnitev«, »vrh hebrejske srednjeveške lirike«¹⁹ – zavajajo zato, ker Ibn Gabirol pesni iz globlje enotnosti poezije, mišljenja in vere. Osebni Bog, s katerim molilec stoji v živem odnosu prav prek molitve in njenega poetskega zapisa, ni le stvar vere in verskega izročila, temveč tudi miselne nujnosti, očitnosti *uvida*. Pesnjenje kot tako je zato *misel in molitev obenem*: iz njiju izvira in k njima mora voditi, če naj bo resnično. Pesniške podobe so tako molitveni kriki in filozofske metafore. To se pokaže na številnih mestih *Krone kraljestva*; na podobe te pesnitve se lahko zato odzovemo neposredno, lahko pa za njimi slutimo teoretski substrat.

Ibn Gabirol v svoji filozofski knjigi uporablja – tako kot vsa srednjeveška islamska filozofija – aristotelске in novoplatonske kategorije,²⁰ vendar jih zaobrbe v novo smer. Kritično mišljenje je po njegovem

17 Prim. njegovo delo *Liber de causis et processu universitatis*.

18 Prim. njegov *Opusculum* xv, pogl. 7.

19 Salomo Ibn Gabirol, *Krone des Königtums*. Keter malhut, izd. E. Goodman-Thau in C. Schulte, uvod, prevod in komentar C. Correll, pogovor K. E. Gröziner, Berlin 1994, str. 7.

20 Združevanje aristotelске in novoplatonske filozofije se je razmahnilo zlasti z aleksandrijskimi komentatorji Aristotela. V srednjem veku sta bila najbolj vplivna Temistij s komentarjem *Metafizike Lambda* (prevedenim v arabščino v devetem stoletju, v hebrejščino v trinajstem in v latinščino v šestnajstem stoletju) in psevdonimni spis *Aristotelova teologija* (ki je v osnovi izveček iz Proklovih *Prvin bogoslovja*).

prepričanju (ki je značilno za sefardsko judovsko sploh) Božji dar in nikoli ne more biti v nasprotju z vero. Bog komunicira s človeštvom tudi prek razumske zmožnosti, zato »glas razuma ni razumljen le kot naravna človeška zmožnost, temveč v določenem pomenu tudi kot Božji glas«. ²¹ V *Fons vitae* tako ne najdemo nobenih referenc na judovsko, partikularno religiozno izročilo; ²² v tej askezi Ibn Gabirol spominja na svojega velikega duhovnega naslednika Spinozo.

Čisti umski uvid se začenja pri sebi. Pri očitnosti sebe. Prva naloga misli je po Ibn Gabirolu *samospoznanje*. Človek je mikrokozmos. Ta sestoji iz telesa in tridelne duše (racionalne, animalne in vegetativne), vendar to ni vse. Iz sfere inteligibilnega vanj prihaja intelekt, um, ki je povsem neodvisen od telesa. Duša omogoča stik uma in telesa, pri čemer ji pomaga še vitalni *spiritus*, duh, ki ima svoj sedež v krvi. Ker je človek podoba vsega kozmosa – ali je ves kozmos njegova podoba –, lahko s svojim samospoznavanjem doseže spoznanje totalitete:

Spoznanje, po katerem mora človek posebej stremeti, je spoznanje samega sebe. Kajti prek njega spozna vse, kar je zunaj njega. ²³

V tem spoznanju se človek prek dojetja svojega ustroja vzpenja k spoznanju strukture vesolja – in se realno *povezuje* s kozmičnimi ontološkimi strukturami. V samospoznavajočem vzponu se mu razpira skrivnost zgradbe sveta:

Učenec: Kaj je smoter (*causa finalis*) človeškega življenja?

Učitelj: To, da se njegova duša oklene višjega sveta, kajti tako se oba (duša in telo) dvigneta k tistemu, kar jima je podobno.

²¹ Prim. *The Kingly Crown*, str. XII in 18.

²² Zato je npr. A. Altmann lahko pokazal na vrsto vzporednic med Ibn Gabirolovo mislijo in sistemom genialnega irskega meniha, Janeza Skota Eriugene; prim. *Problems of Research in Jewish Neo-platonism*, v: *Tarbiz*, zv. 27 (1958), str. 506.

²³ FV I,2.

Učenec: Kako pa prideta do tega?

Učitelj: Prek spoznanja in dejanja. Kajti duša se z zgornjim svetom povezuje prek spoznanja in dejanja. Spoznanje vodi k dejanju in dejanje drži dušo proč od tistega, kar je njeno nasprotje, in tistega, kar jo uničuje, ter je vodi nazaj k njeni naravi in bitnosti (*substantia*). Na kratko: Spoznanje in dejanje osvobajata dušo ujetništva v naravi in jo očiščujeta od njenih umazanij in mrčnosti. In potem se duša vrne nazaj v zgornji svet.²⁴

Seveda zgodba v življenju ni tako preprosta – redko kateri pesnik opeva človeško izgubljenost, grešnost in šibkost s tako neizprosno iskrenostjo kot Ibn Gabirol. Vendar je pomembno vedeti za cilj plovbe. In njen cilj je tudi smoter prave poezije, tega spleta »spoznanja in dejanja«. Beseda, pesniška beseda namreč vedno izreka formo stvari. Zato nas ne sme presenetiti, da je nauk o obliki v središču ibn Gabirolove filozofske misli. Vse čutno zaznavne stvari so sestavljene iz oblike in snovi – Gabirol ne dvomi o osnovnem načelu Aristotelovega hilemorfizma (in to prepričanje je vidno tudi v *Kroni kraljestva: Jesod* – temelj, osnova – in *Sod* – skrivnost –, ki vedno znova zazvenita v njej, obenem pomenita »materijo« in »formo« ...). Vendar se takoj pokaže pomembna razlika v razmerju do izročila. Po Ibn Gabirolovem nauku namreč načelo, da se vse vzpostavi z združitvijo oblike in materije, velja tudi za inteligibilne, zgolj umevanju dostopne resničnosti, ki se nam kažejo v samospoznanju.²⁵ Snov, ki izhaja iz Božanstva, pri tem ni materija v pomenu snovi, iz katere so tvorjene stvari našega sveta; gre le za njeno možnost, za potencialnost realno ustvarjene snovi v Božjem

²⁴ FV I, 2, str. 4.

²⁵ V ozadju nauka o duhovni snovi (materiji, ki je skupna vsem bitjem razen Počelu vsega) sta srednjeplatoniska in novoplatonska tradicija (Filon, Plotin, Porfirij in Proklos), ki so jo v srednjem veku povzemali psevdo-empedoklovski traktati; med muslimani jo je zagovarjal zlasti Ibn Masara (883–931). Prim. *The Kingly Crown*, str. 7.

védenju.²⁶ Snov se včasih imenuje (Božji) »prestol«. To je prispodoba, ki jo srečamo tudi v *Kroni kraljestva*: »zatorej se govori, da je materija prestol Enega ...«. ²⁷ Šele ko ta potencialna materija prejme obliko, nastane dejanska snov sveta – prav ta dogodek je svetopisemska *creatio ex nihilo*, stvarjenje iz nič. Materija in forma tako nista počelo telesa in duha, temveč je prva *principium unitatis* (počelo enosti), druga pa *principium individuationis* (počelo individuacije); v svojem sobivanju tvorita vso mnogoterost duhovnih in fizičnih pojavov. Miselni prehod do Absolutnega nam je dostopen prek uvida, da sleherna v snovi obstoječa oblika »izhaja iz prve enosti (*prima unitas*) ... prve resnične enosti (*prima unitas vera*), ki ji niso lastni niti začetek niti konec, niti sprememba (*mutatio*) niti različnost (*diversitas*)«. ²⁸ Ta enost je *essentia aeterna*, večna Bitnost, ki nima oblike in meja ter je zato *neskončna* (*infinita*). ²⁹ Ibn Gabirol ne želi s tem vzpostaviti nobene analoške ontoteologike. Ta substanca v svoji presežnosti namreč ni povezana z nobeno drugo – *non est iuncta alicui substantiae*³⁰ – in je zato *povsem nepoznatna*.

S tem nas Gabirol miselno vodi do skrivnosti, ki jo v njegovi poeziji označuje beseda »Bog« in na katero se *Keter malhut* obrača z apostrofo. Ravno zato, ker je skrivnostna, nedoumljiva enost vsega hkrati Bog Izraelovega razodetja, dobijo besede bibličnega razodetja položaj, ki ni kontingenten, ampak univerzalen: v svoji partikularnosti se izmika kontingenci in postaja univerzalna beseda. Ta prehod je lepo viden v pesmi *Adon Olam*, ki se tako v sefardski kot aškenaški tradiciji moli na sobote in praznike in se pogosto pripisuje Ibn Gabirolu:

²⁶ FV V, 10, str. 274, 10–22.

²⁷ FV V, 42, str. 335.

²⁸ FV II, 20, str. 76.

²⁹ FV III, 6, str. 35.

³⁰ FV III, 9, str. 96.

Gospodar sveta je vladal,
 Preden je bilo ustvarjeno katero koli bitje.
 Ko se vse je uresničilo po njegovi volji,
 Je Kralj bil oznanjen po svojem Imenu.
 In po izničenju vseh stvari bo vladal sam, čaščen.
 Bil je in je
 In bo, v veličastvu,
 Edini je, ni drugega,
 Da bi z njim primerjali ga ali združevali.
 Brez začetka in brez konca,
 Njemu pripada moč in oblast,
 Brez primere, brez sorazmerja,
 Brez predruženja ali spremembe,
 Brez sestavitve, brez delitve,
 Velika je njegova moč in sila.
 On je moje dobro in živi, rešitelj moj,
 In on je meni skala zaščite v dnevu stiske.
 On mi je zastava, zatočišče,
 Delež moje čaše v dnevu, ko ga kličem.
 V njegovo moč izročim duha,
 Ko zaspim in ko se zbujam,
 In s svojo dušo še telo.
 Gospod je z mano,
 ne bojim se ničesar.

Molilec je tako vezni člen med abstraktnim in intimnim, med misli-
 jo in invokacijo, med snovnim in duhovnim, med Absolutnim in Bož-
 jim: »Skrito in očitno se srečata v človeku, ki *spoznava* Boga kot kralja
 in sodnika sveta«. ³¹ Uvid v temeljno enost za vsem ni suha ontološka ali

31 Salomo Ibn Gabirol: *Krone des Königtums*, str. 10.

spoznavnoteoretska ugotovitev, ampak tudi temeljna bivanjska rana, ki je gonilo pesniškega logosa. Je edino, kar lahko organizira govor ob Neprimerljivem. Eksces poezije tako opeva nekaj, česar misel ne more uzreti. Ibn Gabirol se je zavedal, da je spoznanje, še več, da je vsaka človeška misel povezana s formo in zato končna. Posledica tega je na videz depresivna:

Ni se mogoče (v svojem spoznanju) povzpeti do prve Substance. Celo vzpon do tistega, kar sledi takoj za to Substanco, je nad vse težaven. Zato trdim naslednje: materija in forma sta dvoje zaprtih vrat, ki ju um zelo težko odpre in stopi skozi, saj stoji pod njima in je iz njiju sestavljen.

In vendar obstaja izhod iz zagate:

Tisti, čigar um je očiščen, tako da lahko stopi skozi ta vrata, je prišel do najvišjega cilja in postaja duhoven in božanski (*divinus*) ter se veseli, saj je blizu popolne Volje. Njegovo stremenje je namreč prišlo do miru in njegov užitek (*delectatio*) traja.³²

Če se dvigneš do prvotne univerzalne snovi in postaviš svoj šotor v njeni senci, boš videl čudeže, ki so bolj vzvišeni od vsega. Želi torej to in za to si prizadevaj, kajti to je namen, zaradi katerega je bila ustvarjena človeška duša – in to je najveličastnejši užitek in največja izmed vseh oblik sreče.³³

Prvo enotnost lahko označimo tudi za »prvega delovalca«, *factor primus*,³⁴ kakor Ibn Gabirol imenuje aristotelsko »prvo negibno gibalo«. Odnos delovalca do ustvarjenih bitij novoplatonsko označujejo metafore iztekanja, pretakanja in luči, svetlobe, sijaja. Čeprav sta tako materija kot forma ustvarjeni od Boga, se tok življenja začenja že v

32 FV V, 35, str. 322.

33 FV III, 57.

34 FV III, 2, str. 75.

Božanstvu: »vse, kar biva, priteka iz Boga (*omne quod est a deo effluens est*) ... On je vir, ki skupaj drži vse bivajoče, ki vse bivajoče obdaja in zedinja.«³⁵ Ta tok je obenem žarek svetlobe:

vse substance prejemajo luč od višje (substance), vse pa prejema luč od prvega Delovalca, vzvišenega in svetega ...³⁶

139

Radikalna presežnost »prve enosti« v tej metafiziki svetlobe tako ne pomeni njene ločenosti od ustvarjenin; Ibn Gabirol podobno kot pozneje kabalisti in hasidi³⁷ poudarja, da je Bog v svoji radikalni transcendenci »kraj (sveta)«, *maqom*, in da zato v svetu ni ničesar, kjer ne bi bil v svoji polnosti:

Prvi delovalec, blagoslovljen naj bo, je navzoč v vsem in nobena stvar ga ni prazna.³⁸ ... In zato se govori, da je Stvarnik, blago-

35 FV III, 3, str. 79; 25, str. 139; s tem lahko primerjamo deveto kitico *Krone kraljestva*.

36 FV III, 45, str. 181.

37 Razmerje med Ibn Gabirolom in mistiko sicer ni pojasnjeno. Nekateri avtorji dokazujejo njegovo povezavo s *Sefer Jecira*, literaturo *Hehalot* in apokaliptičnimi *Pirke rabi Eliezer*, drugi jo zanikajo. Najverjetneje je vplival na poznejšo judovsko mistiko, vendar ga ne moremo povezati z njeno kabalistično vejo, saj se njegovo kritično mišljenje odmika od vizionarstva in mitologizirajoče metaforike. Prim. J. Wijnhoven, *The Mysticism of Solomon ibn Gabirol*, v: *The Journal of Religion*, Vol. 45, No. 2 (1965), str. 137–152, in za širši okvir G. Scholem: *Poglavitni tokovi v judovski mistiki*, prev. V. Snoj, Ljubljana 2003. Pri Ibn Gabirolu gotovo nimamo opraviti z mistiko zedinjenja z Absolutnim, ampak gre za duhovnost radikalne distance, svetega spoštovanja neskončne razlike med Stvarnikom in ustvarjenim: »Njegova mistika se nikoli ne dvigne do čiste ljubezni do Boga; v njegovi pobožnosti je vedno navzoča zelo občutna prvina strahu« (P. Vuillaud, v: Salomon ibn Gabirol: *La couronne royale <Kether malcouth>*, Pariz 1953, str. 12).

38 Nav. po hebrejskem prevodu Šem Tov Ibn Falaquere, ki ga je prvi objavil S. Munk, v: *Mélanges de philosophie juive et arabe*, Pariz 1859. Tudi ta knjiga je dosegljiva na medmrežnem naslovu www.archive.org (lat. prevod op. sup. cit).

slovljen naj bo, navzoč v vsem, kajti njegova volja, ki je njegova moč, je poslana v vse in vdira v vse in nič ni prazno Njega, kajti v Njem je utemeljen obstoj in bivanje sleherne stvari.³⁹

Bog je »vlit« v vse stvari in jih »prežema«:

... zato je tudi substanca umevanja vlita v notranjost stvari in vanje pronica – in koliko bolj mora v skladu s tem razmislekom šele moč svetega Boga prežemati vse, obstajati v vsem in delovati v vsem brezčasno!⁴⁰

140

Kako se torej ohranjata Božja presežnost in drugačnost? Med neskončno bitnostjo prvega delovalca in vsem emaniranim, stvariteljsko izsijanim, po Ibn Gabirolu posreduje *Volja*. Ta izhaja iz prvega izvira (*voluntas procedit a prima origine*)⁴¹ in ustvarja tako materijo kot formo. Volja je »Božja moč, ki ustvarja snov in obliko in ju med seboj povezuje (*virtus divina, faciens materiam et formam et ligans illas*);⁴² je skratka »moč enosti« (*virtus unitatis*).⁴³ Metafizika svetlobe se tako poveže z metafiziko hotenja:

Bitnosti preprostih substanc ... so vsebovane v prazčetnem toku (*fluxus*), ki izteka (*effluit*) iz volje, kakor luč, ki se izliva iz sonca v zrak.⁴⁴

Novoplatonska podoba realnosti je ustvarjalno preobražena, ker

III, 16, str. 114).

39 Falaquera, &62, str. 263, prim. lat prevod v op. sup. cit. V, 39, str. 327.

40 *Propter hoc fuit substantia intelligentiae infusa et penetrans interiora rerum quanto magis ergo secundum hanc considerationem debet esse virtus dei sancti penetrans omnia, existens in omnibus, agens in omnibus sine tempore* (FV III, 16, str. 111).

41 FV V, 39, str. 328.

42 FV V, 38, str. 326.

43 FV V, 42, str. 374.

44 FV III, 52, str. 196.

pride do izraza biblično uzrtje volje kot temeljne ontološke realnosti. Dvojnost med Božjim bistvom in voljo je nekakšna transcendentna prapodoba prve dvojnosti med materijo in formo, ki potem zrcalno odseva v vedno nižjih in vedno bolj pomnogoterjenih podobah; snov in oblika sta pri tem vedno bolj razcepljena in razdeljena. Čeprav je torej univerzalna materija emanacija božanske bitnosti, jo proizvaja prav volja,⁴⁵ ki je vmesnost med Božjim in ustvarjenim; nedoumljiva in neopisljiva je kot sam Bog,⁴⁶ a je deležna tudi končnosti oblike; neskončna je po svojem bistvu (in s tem podobna Božanstvu), a končna po svojem delovanju (in s tem podobna ustvarjenemu, udejanjenemu).⁴⁷ Tudi v deveti kitici *Krone kraljestva* vidimo, da Božje delovanje ne »emanira« iz nedoumljivega bistva, temveč iz *hefez mesumman*, iz časne volje, »volje, ki se nanaša na čas«, *der zeitbezogene Wille*, kot ta izraz prevaja K. E. Grözinger.⁴⁸ Preden volja hoče, je neskončna kot Božanstvo, ko pa se hotenje udejanji, je omejena: udejanjena volja se uresniči v dejanju, ki posreduje med prvo bitnostjo in univerzalno obliko.

Druga beseda za Voljo je Modrost: »Snov mora nastajati iz (prve) bitnosti in oblika iz (njene) volje, se pravi iz Modrosti«. ⁴⁹ Ibn Gabirol to Modrost imenuje tudi Božja *proprietas*, »lastnost«: *materia sit ab essentia et forma a proprietate*.⁵⁰ Sklepamo lahko, da je Modrost bitnostna volja, preden stopi v odnos s časom.⁵¹ Ko pa se uresniči časno, se uresniči kot Modrost, ki je nam ljudem dana kot razodetje stvarstva, kot Božja beseda:

Stvarjenje lahko primerjamo z besedo, ki jo človek izreka s svo-

45 FV V, 36–38.

46 FV V, 38, str. 326.

47 Prim. FV III, 57, str. 205; 23; 206,2; Falaquera III, 39, str. 242.

48 Salomo Ibn Gabirol: *Krone des Königtums*, nav. d., str. 162.

49 *Ergo oportet ut materia fiat ab essentia et forma a voluntate, id est sapientia*.

50 FV V, 42, str. 334.

51 Salomo Ibn Gabirol: *Krone des Königtums*, str. 168.

jimi usti. Pri izražanju besede sta njena oblika in pomen vtisnjena v poslušalčev sluh in um. Podobno je rečeno, da vzvišeni in sveti Stvarnik izraža svojo besedo – in njen pomen je vtisnjen v substancialnost snovi in snov ohranja ta pomen. Z drugimi besedami: ustvarjena oblika je vtisnjena v snov in shranjena v njej.⁵²

Igra z bibličnimi navedki in svetim izročilom je zato razbiranje ontološko najbolj nujnega. Edino zavezujočega. »Skrij me v svojo senco,« pravi Ibn Gabirol, »bodi z mojimi usti in njihovo besedo.«

Ali ni vsaka pesniška beseda, ki se v globini izmakne tej molitvi – pa najsi pesni v okviru judovskega ali kakega drugega očitovanja Modrosti –, preprosto *lažna*? Ali pesniške besede, ki prav kot besede dobivajo formo, ne resničijo samo po deleženju te lastnosti? Čisto konkretno: ali v svetu, kjer se ljudje razumejo kot kontingentni produkti slepih naravnih sil, kjer je njihov jezik zgolj biološka formacija, ki jo lahko razložijo v kontekstu naravne evolucije in slepega determinizma, poezija sploh še lahko ima kak smisel ali pa je le reliktni nekega preteklega časa?

Zato pa ni nikogar, ki ne bi vsaj enkrat okusil, da je usoda močna in bedasta, da je nedolžna in hkrati nečloveška ...

Del Ibn Gabirolove pesnitve tematizira ravno kontingenco: mislim seveda na astrološki del pesnitve, ki se nam danes zdi tako čuden. V njem se pred nami razprostira geocentrična, ptolemajska podoba sfer sveta – v središču vesolja je zemlja, ki jo obkroža sedem planetarnih sfer, narejenih iz etra, prozornega, kristalu podobnega elementa, sledi jim osma sfera zvezd stalnic, h kateri sodijo tudi zodiakalna znamenja na nebu, deveta sfera pa obsega ves svet. Štirje elementi, ki jih imenuje Ibn Gabirol – voda, zemlja, zrak, ogenj –, so sestavljeni iz skupne snovi,

52 FV V, 43.

ki je v vseh enaka (prim. deseto kitico).

Ali vpliv zvezd na usodo človeštva ni v očitnem nasprotju z bibličnim razodetjem? Vsekakor je astrologija, ki je bila tako popularna v pozni antiki, v judovstvu sporna že od talmudskih časov. Midraši, zlasti *Pesikta Rabati*, povezujejo usodo ljudi na splošno in Izraela posebej z dvanajsterimi znamenji zodiaka. V babilonskem Talmudu beremo, da je Rabi Hanina dejal: »Srečna zvezda (*masal*) daje modrost in bogastvo – in tudi Izrael pripada svoji srečni zvezdi« (*bŠabat* 156a). V nadaljevanju še beremo, da mu je ugovarjal Rabi Johanan – po njegovem namreč Izraelove usode ne določa nobena zvezda (kar seveda pušča neizrečeno, ali to morda ne drži za druge narode). Dolgo po Ibn Gabirolovem času se je debata še vedno nadaljevala. Abraham Ibn Ezra (umrl 1164) takole komentira 5 Mz 4, 19–20, mesto, ki prepoveduje čaščenje zvezd: »Preizkušeno dejstvo je, da ima vsako ljudstvo svojo zvezdo in srečno zvezdo, in prav tako velja za vsako mesto. Toda Gospod je dal Izraelu visoko stopnjo, namreč to, da je Gospod sam njegov svetovalec, ne pa katera koli zvezda – kajti *Izrael je Gospodova dediščina*.«⁵³ Ibn Ezra poudarja, da je Izrael prost vpliva zvezd, zlasti zodiakalnih znamenj, a le če se drži Božjih zapovedi (kar spet predpostavlja splošno veljavnost vpliva zvezd na človeške usode). Podobno je razmišljal tudi aristotelik Levi Ibn Geršom (1288–1344), ki je vključil astrološki determinizem v podobo sveta, kjer Bog deluje v svetu prek »sekundarnih vzrokov«; zvezde so taki vmesni vzroki, ki pa so v vsem podrejeni Božji volji. Ibn Geršom je podobno kot Ibn Ezra poudarjal, da se Judje z zvestim izpolnjevanjem predpisov Tore lahko izmaknejo astralnemu determinizmu. Vendar pa je obstajala tudi struja, ki je radikalno nasprotovala vsakemu zvezdnemu vplivu na človeštvo. Mojzes Majmonid, najpomembnejši judovski filozof srednjega veka, je bil oster nasprotnik astrologije; po njegovem nauku (v pismu rabinom v Marseillu) je astrologija malikovalstvo – in

53 Nav. po Salomo Ibn Gabirol, *Krone des Königtums*, str. 171.

prav praznoverje, povezano z njo, je razlog za katastrofe, ki so doletele judovsko ljudstvo.

Ta zgodovinski okvir nam omogoča videti eksistencialni zastavek, ki ga ima astrološki del Ibn Gabirolove pesnitve, kolikor ga postavimo v njeno celoto. Stalna téma njegove lirike je namreč negotovost usode in zato tudi ničevost zemeljskih dobrin. Pesnik v *Kroni kraljestva* misli sfero nujnosti, ki pritiska na individualno eksistenco molilca in ga ločuje od intimizma razprtja v navzočnost nedoumljivega Boga. Šele pesniška razgraditev mehanične kavzalnosti, njena integracija v osebni molitveni svet, lahko res sprosti besedo slavljenja. Ubeseduje okušanje usode, ki se ji ne vdaja, ampak v razbiranju njenega smisla tke hvalnico. Astrologija se s priznavanjem mehanične nujnosti in duhovne kontingence – to dvojje v njej postaja eno – umešča med evokacijo nespoznatnega Izraelovega Boga (na začetku) in intimno molitev (na koncu pesnitve). Bog deluje prek objektivnosti narave in zgodovine, prek neizprososti njunih zakonov, ki nas povozijo, ki delujejo z navidez neizprosno, od nas neodvisno nujnostjo. Astrološki del pesnitve torej molitveno osmišlja slepo nujnost narave: kaže, da ta v svojem osrčju ni slepa. Z vključenostjo v radikalno monoteistično hvalnico znaki zodiaka dobijo nov pomen – vmeščeni so med apofatično invokacijo in molitveno tolažbo. Ibn Gabirol želi bralcu pokazati, da je neodvisnost naravnega sveta in človeka v njem le navidezna: tako narava kot človek sta do konca vključena v Božjo zgodbo, sta »en sistem, katerega vir je Eno«.⁵⁴

Ne more se povedati bolje, kot je bilo takrat povedano. Za povrh pa (in to je nemara bistvo mojega razmišljanja) čas, ki podira palače, stihe bogati ... Čas širi prostor stihov, in poznam jih nekaj, ki, kot glasba, pomenijo vse vsem ljudem.

Pred letom sem na sprehodu po Pragi zašel v judovsko knjigarno v

54 *A Crown for the King*, str. x1.

bližini stare sinagoge. Podrte palače.

Spustil sem se po globokih stopnicah v ozek prostor. Bradat knji-garnar, zamaknjen v neke druge svetove (tudi sam se je hitro spustil po globokih, nevidnih stopnicah), me je vprašal, kaj želim.

Bolj v zadregi kot z vnaprejšnjim namenom sem odgovoril: Imate kako izdajo Ibn Gabirolove *Keter malhut*, najraje dvojezično? Ne da bi se ozrl, je potegnil knjigo s police.

Zdajle je pred mano. Modra kot nebo pred nevihto. Molitvenik. Strani so rumene. Robovi so potemneli. Nekje razbarvani. Morda so to sledi solz.

Machsor. Die sämtlichen Festgebete der Israeliten mit bestgeordnetem Texte und deutscher Uebersetzung von S. G. Stern. Tretji del, predvečer spravnega dne.

Natisnjeno na Dunaju.

Leta 1935. Predvečer razrušenja življenj.

Stran 115.

Dein ist die Hülle der Kraft, das ewige Geheimnis und der ewige Grund aller Dinge ...

Tvoj je ovoj moči, večna skrivnost in večni temelj vseh stvari ...

Čas res širi prostor stihov, ki izražajo vero. Mars nad njimi nima moči. In nekateri bodo na koncu pomenili vse vsem ljudem.

O PREVODU

Prevod je narejen po hebrejskem izvirniku v izdaji: Salomo Ibn Gabirol: *Krone des Königtums. Keter malhut*, izd. E. Goodman-Thau in C. Schulte, uvod, prevod in komentar C. Correll, pogovor K. E. Grözinger, Berlin 1994.

146

Poleg te knjige sem upošteval še druge izdaje, prevode in komentarje (ti so le drobec izmed obstoječih; pesnitev je bila samo v angleščino v zadnjih dvesto letih prevedena sedemkrat, obstajajo pa seveda tudi številni prevodi v svetovne jezike, tudi latinščino, perzijsčino in arabščino):

Salomon ibn Gabirol: *A Crown for the King*, prev. D. R. Slavitt, New York/Oxford 1998.

Salomon ibn Gabirol: *La couronne royale (Kether malcouth)*, uvod, prevod in opombe P. Vuillaud, Paris 1953.

The Kingly Crown by Salomon ibn Gabirol, prevod, uvod, opombe B. Lewis, dodaten uvod in komentar A. L. Gluck, Notre Dame 2003.

Salomon ibn Gabirol: *La Couronne du Royaume*, prev. A. Chouraqui: v: *Revue Thomiste* LII, 1952, str. 257–85.

Razen uvodne kitice, ki ima strogo metrično zgradbo, je celotna pesnitev napisana v rimani ritmizirani prozi, v kateri ritmične sheme variirajo. V pesnitvi srečamo mnogo paronomazij in aliteracij; ta dva postopka sta bila zelo priljubljena v arabski poeziji in hebrejski pesniki so ju radi posnemali (oba semitska jezika imata namreč značilnost, ki je zelo primerna za tovrstne igre – soglasniki so nosilci osnovnega pomena besed). Slovenski prevod skuša biti zvest in se izogiba svobodni parafrazi; pri tem sem se trudil iskati ritmične vzorce, ki jih je ponujala slovenščina, nisem pa upošteval končnih in notranjih rim, ki se jim je v hebrejščini (podobno kot v klasični arabščini) pravzaprav težko

izogniti, vendar se jim vsi sodobni prevajalci – z izjemo R. Loeweja – izogibajo: v petindvajseti kitici npr. srečamo kar dvaindvajsetkratno ponovitev – z dvema prekinitvama – končnice ženskega spola množine – *ôt*.

Tetragrammaton JHWH je v skladu s Slovenskim standardnim prevodom Svetega pisma pisan v kapitelkah GOSPOD (Judje ga namreč izgovarjajo *Adonaj*, Gospod, ali *Hašem*, Ime), vendar moramo vedeti, da s tem nemočno zakrivamo njegovo pravo funkcijo: » ... kot bi ime neizgovorljivega Imena teklo skozi pesem kakor podzemni tok, zdaj obluba, zdaj zrelost, in bi dajalo jeziku konstelacijo ter bi se pojavljalo tedaj, ko to dovoli topografija. Včasih kot odmev, toda nikoli neposredno slišano« (Peter Cole).

Opombe so omejene na najizrazitejše citate in aluzije na Sveto pismo. Odpovedal sem se opozorilom na občasno prezenco rabinske književnosti, ker to slovenskemu bralcu ne bi veliko pomenilo; tozadevne reference lahko najdemo v kritični izdaji J. A. Seidmanna (Jeruzalem 1950).

Zahvaljujem se Jasni Hrovat in Vidu Snoju, ki sta prevod in spremeno besedilo prebrala pred objavo in mi dala precej koristnih nasvetov za njuno izboljšavo.

IZBRANA BIBLIOGRAFIJA

V bibliografiji navajam le najpomembnejša dela, objavljena v zadnjem stoletju. Seznam starejših razprav o Ibn Gabirolu in prevodov njegovih poezij je dostopen na naslovu:

<http://www.jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=17&letter=I>

(dostop 13. 7. 2010)

Mnoge izmed teh knjig so integralno dosegljive na naslovu:

<http://www.archive.org/>

148

Popolna bibliografija prevodov je objavljena v knjigi:

Goldberg, Isaac, *Solomon Ibn Gabirol: A Bibliography of His Poems in Translation* (Washington, DC: The Word Works, 1998).

* * *

ALTMANN, Alexander, *Problems of Research in Jewish Neoplatonism*, v: Tarbiz, zv. 27 (1958).

BERLIN, Adele, *Biblical Poetry Through Medieval Jewish Eyes*, Bloomington: Indiana University Press, 1991.

BERTOLA, Ermenegildo, *Salomon Ihn Gabirol (Avicbron): Vita, Opere e Pensiero*, Padova: Cedam, 1953.

BREUER, Zeev, *The Liturgical Poetry of Salomon ibn Gabirol*, Jerusalem: Magnes Press, 1993.

BRODY, Hayyim in SCHIRMANN, Jefim, *Šelomoh ibn Gabirol, šire ha-hol*, Jerusalem, The Schocken Institute, 1974.

BRUNNER, Fernand, *Métaphysique d'Ibn Gabirol et de la tradition platonicienne*, Brookfield, VT: Ashgate, 1997.

CANO, María José, *Selomoh ibn Gabirol. Poemas I. Seculares*, Granada, Universidad de Granada – Universidad Pontificia de Salamanca, 1987.

CANO, María José, *Ibn Gabirol. Poesía religiosa*, Granada, Universidad de Granada, 1992.

COLE, Peter, *Selected Poems of Solomon Ibn Gabirol*, Princeton: Princeton University Press, 2001.

- DAVIDSON, Israel (izd.), *Selected Religious Poems of Solomon ibn Gabirol*, prev. Israel Zangwill, Philadelphia: Jewish Publication Society, 1923 (3. izd., Philadelphia: Jewish Publication Society, 1944); angl. Prevod brez hebrejskega izvornika je dostopen na naslovu:
<http://www.sacred-texts.com/jud/sig/index.htm>
- DILLON, John, *Solomon Ibn Gabirol's Doctrine of Intelligible Matter*, v: *Neoplatonism and Jewish Thought*, izd. Lenn E. Goodman, Albany: State University of New York Press, 1992, str. 43–59.
- GOODMAN, Lenn E. (izd.), *Neoplatonism and Jewish Thought*, Albany: State University of New York Press, 1992.
- ARDEN, DOV, *Šire ha-hol le Rabbi Selomoh aben Gabirol*, Jeruzalem, 1975.
- KATZ, Steven, *Utterance and Ineffability in Jewish Neoplatonism*, v: *Neoplatonism and Jewish Thought*, izd. Lenn E. Goodman, str. 279–298.
- KAUFMANN, David, *Studien über Salomon Ibn Gabirol*, Jeruzalem: Makor, 1971.
- LOEWE, Raphael J., *Ibn Gabirol's Treatment of Sources in the Kether Malkuth*, v: *Studies in Jewish Religious and Intellectual History Presented to Alexander Altmann on the Occasion of his Seventieth Birthday*, izd. Raphael Loewe in Siegfried Stein, University of Alabama Press, 1979.
- LOEWE, Raphael J., *The Bible in Medieval Hebrew Poetry*, v: *Interpreting the Hebrew Bible. Essays in Honor of E. I. J. Rosenthal*, izd. J. A. Emerton in S. C. Reif, New York: Cambridge University Press, 1982.
- LOEWE, Raphael, *Ibn Gabirol*, London: Halban 1989 (= Jewish thinkers) (s prevodom *Keter mallhut* na str. 119–162).
- MAIER, Johann, *Die ‚Königskrone‘ des Salomo ben Jehuda ibn Gabirol*, v: *Judaica* 18 (1962), str. 1–55.
- MATHIS, C. K., *Parallel Structures in the Metaphysics of Iamblichus and Ibn Gabirol*, v: *Neoplatonism and Jewish Thought*, izd. Lenn E. Goodman, str. 61–76.
- MCGINN, Bernard, *Ibn Gabirol: The Sage Among the Schoolmen*, v: *Neoplatonism and Jewish Thought*, izd. Lenn E. Goodman, str. 77–109.
- MILLÁS VALLICROSA, José María, *Šelomó ibn Gabirol como poeta y filósofo. Estudio preliminar María José Cano*, Granada, Universidad de Granada, 1993.
- PAGIS, Dan, *Hebrew Poetry of the Middle Ages and the Renaissance*, Berkeley: University of California Press, 1991.
- SCHEINDLIN, Raymond P., *The Gazelle: Medieval Hebrew Poems on God, Israel, and the Soul*, Philadelphia: Jewish Publication Society, 1991.
- SCHIRMANN, Jefim, *Salomon ibn Gabirol, su vida y su obra poetica*, v: *Seis Conferencias en Torno a Ibn Gabirol*, Malaga: Delegation de Cultura, 1973.

- SCHLANGER, Jacques, *La philosophie de Salomon Ibn Gabirol: études d'un néoplatonisme*, Leiden: Brill, 1968.
- SCHOLEM, Gershom, *Poglavitni tokovi v judovski mistiki*, prev. Vid Snoj, Ljubljana: Nova revija, 2003.
- TALMAGE, Frank, *Apples of Gold: The Inner Meaning of Sacred Texts in Medieval Judaism*, v: *Jewish Spirituality*, izd. Arthur Green, New York: Crossroad Publishing Company, 1986.
- TANENBAUM, Adena, *The Contemplative Soul: Hebrew Poetry and Philosophical Theory in Medieval Spain*, Leiden: Brill Academic Publishers, 2003.
- WIJNHOFEN, Jochanan, *The Mysticism of Solomon ibn Gabirol*, v: *The Journal of Religion*, zv. 45, št. 2 (1965), str. 137–152.

KNJIŽNA ZBIRKA
POEZIJE

Ibn Gabirolova **Krona kraljestva** po splošnem
soglasju velja za največjo hebrejsko religiozno
pesnitev srednjega veka in eno najpomembnejših
del hebrejske literature od dokončanja
Stare zaveze.

Bernard Lewis